

Center for Child Language e-prints

WORKING PAPERS IN LANGUAGE ACQUISITION

Institute of Language and Communication
University of Southern Denmark

No 10 - 2010

Sprogvurdering af 3-årige (09) – karakteristika og risikofaktorer

Dorte Bleses, Centerleder, lektor, ph.d., Center for Børnesprog, Syddansk Universitet
Anders Højen, lektor, ph.d., Center for Børnesprog, Syddansk Universitet
Rune N. Jørgensen, udviklingskonsulent, Center for Børnesprog, Syddansk Universitet
Kasper Ø. Jensen, akademisk fuldmægtig, Center for Børnesprog, Syddansk Universitet
Werner Vach, professor, Institute of Medical Biometry and Medical Informatics, University Medical Center Freiburg

WWW.SDU.DK/CFB

Sprogvurdering af 3-årige (09)

– karakteristika og risikofaktorer

Indhold

Kort resumé	4
1 Introduktion	5
1.1 Formål med undersøgelsen	5
1.2 Definition af børn med sproglige forsinkelser/sproglige problemer	6
1.3 Hvilke børn har særlig risiko for at være sprogligt forsinkede	9
2 Metode	13
2.1 Sprogvurdering af 3-årige	13
2.1.1 "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" og "Tillægsmateriale til tosprogede"	13
2.2 Sprogvurdering.dk	14
2.3 Proceduren	15
2.4 Datamaterialet	16
2.5 Analyser	22
3 Resultater	23
3.1 Overordnet fordeling af børn på indsatsgrupper og køn	23
3.2 Betydning af risikofaktorer	23
3.2.1 Betydning af forældres uddannelsesbaggrund	24
3.2.2 Betydning af forældres tilknytning til arbejdsmarkedet	24
3.2.3 Betydning af oprindelsesland (etnisk herkomst)	25
4 Diskussion	31
4.1 Overordnet fordeling af børn på indsatsgrupper og køn	31
5 Perspektiver	36
6 Referencer	37

Tabeloversigt

Tabel 2-1: Oversigt over "Sprog vurderingsmateriale til 3-årige"	13
Tabel 2-2: Definition af variable	16
Tabel 2-3: Fordeling af accepterede og afviste sprog vurderinger	17
Tabel 2-4: Fordeling af køn i datamaterialet sammenholdt med den samlede population	17
Tabel 2-5: Fordeling af barnets oprindelsesland i datamaterialet sammenholdt med den samlede population	17
Tabel 2-6: Fordeling af mors, fars og forældrenes højst fuldførte uddannelse i datamaterialet sammenholdt med den samlede population. Inddelt efter oprindelsesland	18
Tabel 2-7: Fordeling af mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet i datamaterialet sammenholdt med den samlede population. Inddelt efter oprindelsesland	20
Tabel 3-1: Fordeling af børn på indsatsgrupper	23
Tabel 3-2: Betydning af køn for fordelingen af børn på indsatsgrupper	23
Tabel 3-3: Betydning af mors, fars og forældres højst fuldførte uddannelse for fordelingen af børn på indsatsgrupper	24
Tabel 3-4: Betydning af mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet for fordelingen af børn på indsatsgrupper	25
Tabel 3-5: Fordeling på indsatsgrupper fordelt på barnets oprindelsesland	26
Tabel 3-6: Procentvis andel af børn med vestlig og ikke-vestlig baggrund der ligger under henholdsvis 5%-percentilen, 15%-percentilen og 50%-percentilen for de danske børn	27
Tabel 3-7: Betydningen af mors, fars og forældres højst fuldførte uddannelse for fordelingen på indsatsgrupper for børn af forældre med ikke-vestlig baggrund	28
Tabel 3-8: Betydningen af mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet for børn af forældre med ikke-vestlig baggrund	29
Tabel 3-9: Sammenhæng mellem børns indplacering i indsatsgrupper, og pædagogers kvalitative vurdering af børns sprog tilegnelse som hhv. langsom, alderssvarende og hurtig	29

Kort resumé

I Danmark er alle forældre til børn med dansk som modersmål siden august 2007 blevet tilbudt en sprogvurdering af deres 3-årige barn. Siden 2004 har sprogstimuleringen været obligatorisk for alle tosprogede børn fra treårsalderen der efter sagkyndig vurdering af sproget har behov herfor. Regeringen er som led i afbureaukratiseringsprocessen kommet med et udspil om målrettede sprogvurderinger således at ikke alle børn vurderes. Dette vil i givet fald træde i kraft i 2010.

Center for Børnesprog har i samarbejde med Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) koblet sprogvurderinger af 14.911 et- og tosprogede børn sammen med en række baggrundsfaktorer med henblik på at afdække i hvilket omfang faktorerne kan forklare resultaterne af de 3-åriges sprogvurderinger (EVA, 2009). Undersøgelsen er den til dato største undersøgelse af 3-årige danske børns sprogtilegnelse, og denne rapport viser nogle af de første overordnede resultater.

Rapporten belyser perspektiver i forhold til at anvende risikofaktorer til at identificere børn der har sproglige vanskeligheder. Det gøres ved at fokusere på to spørgsmål:

- Hvad kendetegner børn der ifølge sprogvurderinger med "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" kan have sproglige vanskeligheder?
- Hvor præcist kan disse kendetegn eller risikofaktorer bruges til på forhånd at udpege børn med potentielle sproglige vanskeligheder med henblik på at målrette sprogvurderinger mod disse børn?

Undersøgelsen viste at både forældres uddannelsesmæssige baggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet samt barnets etniske herkomst har betydning for om barnet vurderes til at have sproglige vanskeligheder og have brug for efterfølgende sproglig indsats (enten i dagtilbuddet eller hos en talepædagog). Gruppen af børn med sproglige vanskeligheder er kendetegnet ved at:

- Der er flere børn hvis forældre har en kort uddannelse uanset barnets herkomst.
- Der er flere børn hvis forældre har en svag tilknytning til arbejdsmarkedet eller er lønmodtagere på grundniveau uanset barnets herkomst.
- Der er flere børn med anden etnisk herkomst end dansk.

Undersøgelsen viser samtidigt at børn der er "truet" af én risikofaktor, har større sandsynlighed for at være "truet" af andre. Resultaterne viser dog også at ingen af de nævnte risikofaktorer gælder "universelt". Blandt de børn hvis forældre har en kort uddannelse, har de fleste ingen sproglige problemer, ligesom en del af de børn hvis forældre har en mellemlang og lang uddannelse faktisk har sproglige problemer. I forhold til betydningen af anden etnisk herkomst end dansk ses samme mønster. Dvs. selvom flere af disse børn ifølge sprogvurderingen har øget risiko for sproglige problemer (især hvis barnet har en ikke-vestlig baggrund), er der også en stor gruppe som ikke har sproglige problemer (for børn med en vestlig baggrund gælder dette for mere end halvdelen af børnene). Det skal også pointeres at de fleste af disse børn er tosprogede, og når deres resultater tolkes på baggrund af en etsproget norm, er det forventeligt at deres dansksproglige scorer vil ligge lavere uden at de nødvendigvis har (dansk-)sproglige problemer. Det er således endnu usikkert hvor mange af disse børn der er indsatskrævende. Her er stor mangel på viden som fremtidig forskning bør udfylde, bl.a. ved systematisk forskning i udviklingen af begge sprog hos tosprogede.

I forhold til det andet spørgsmål viste undersøgelsen at anvendelsen af de her undersøgte risikofaktorer kun i et vist omfang kan hjælpe med at udpege de børn der har brug for en sprogvurdering. Det største problem bliver at identificere den gruppe af børn hvor færre eller ingen risikofaktorer optræder, men som alligevel har eller er i risikozonen for udvikling af sproglige vanskeligheder. Desuden viser en sammenligning af resultater fra vurderingen baseret på "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" og pædagogers kvalitative vurdering af barnets sprogudvikling at der kun er delvis overensstemmelse mellem pædagogers vurdering af børnegruppen og sprogvurderingsmaterialets placering af børnene i sproglige indsatsgrupper.

1 Introduktion

1.1 Formål med undersøgelsen

I 2007 blev det via Dagtilbudsloven indført at alle forældre skulle tilbydes en sprogvurdering af deres 3-årige barn (se <http://www.ism.dk/Temaer/social-omraader/Boern-unge-og-familie/Dagtilbudsomraadet/Dagtilbud/Sprogvurdering/Sider/Start.aspx>). Formålet med sprogvurderingen af 3-årige er både at undersøge alle børn systematisk med henblik på at identificere dem som har brug for en indsats for at tilegne sig aldersvarende dansk og at give dagtilbuddene et værktøj der kan anvendes til at differentiere og tilrettelægge den pædagogiske praksis for alle børn (læs mere om baggrund for og formål med sprogvurdering i Bleses, 2009). For at sikre at alle tosprogede børn kan påbegynde skolestarten uden sprogmæssige problemer, har kommunerne siden januar 2003 ifølge Folkeskoleloven været forpligtet til at tilbyde tosprogede småbørn et sprogstimuleringsstilbud fra treårsalderen hvis barnet efter sagkyndig vurdering skønnes at have behov herfor.

Kommunerne kan frit vælge hvilken metode (materiale) de vil anvende til sprogvurdering af både et- og tosprogede børn, men de to ansvarlige ministerier har fået udviklet materialer der er stillet gratis til rådighed for kommunerne. Det daværende Ministerium for Familie- og Forbrugeranliggender fik således udviklet "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige". Materialet der nu hører under Indenrigs- og Socialministeriet (ISM), blev udarbejdet af Center for Børnesprog (CfB), Syddansk Universitet; Professionshøjskolen UCC; Nationalt Videncenter for Læsning og Mikro Værkstedet A/S (Bleses, 2009; Bleses, Jørgensen, Vach, & Jensen, 2008). Undervisningsministeriet har tilsvarende fået udviklet et materiale eksplicit målrettet tosprogede børn der hedder "Vis, hvad du kan" (<http://pub.uvm.dk/2007/sprogscreening/>). Da forældre skal udfylde de første to dele af ISM's sprogvurderingsmateriale (se afsnit 2.1.1), er materialet kun rettet mod børn hvis forældre taler dansk. På opfordring fra flere faglige miljøer og en række kommuner der har ønsket at kunne anvende samme sprogvurderingsmateriale ("Sprogvurderingsmateriale til 3-årige") til alle 3-årige børn, har CfB imidlertid udviklet "Tillægsmateriale til tosprogede", så materialet også kan anvendes selvom barnets forældre pga. manglende dansk kundskaber ikke har mulighed for at vurdere deres barns dansksproglige kompetencer (Bleses, Jensen, Vach, & Jørgensen, 2008). Det er vigtigt at pointere at "Tillægsmateriale til tosprogede" kun tester det tosprogede barns dansksproglige kompetencer, dvs. det giver ikke det fulde billede af det tosprogede barns sproglige kompetencer.

I oktober/november 2009 har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemført en spørgeskemaundersøgelse om arbejdet med sprogvurderinger og sprogstimulerende indsatser blandt de 98 kommuner i Danmark (EVA, 2009). Rapporten viser at 96% af alle kommuner nu systematisk tilbyder sprogvurdering af alle 3-årige børn, og at 86% anvender ISM's "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige". Rapporten viser også at 25% af kommunerne anvender det samme materiale til alle 3-årige børn (dvs. "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige"), yderligere 20% anvender "Tillægsmateriale til tosprogede", mens 47% anvender et særligt materiale til tosprogede børn (rapporten angiver ikke hvilke materialer der er tale om).

Som led i regeringens afbureaukratiseringsproces er regeringen kommet med et udspil om såkaldte "målrettede" sprogvurderinger der hvis det bliver vedtaget, vil betyde at kommunerne får mulighed for at målrette sprogvurderinger i dagtilbuddene mod børn der forventes at have behov for hjælp til deres sproglige udvikling. Forslaget implicerer i praksis at pædagoger i dagtilbuddene skal udpege den gruppe af børn der har en øget risiko for at udvikle sproglige problemer, og hvor der skal foretages en egentlig sprogvurdering.

Denne rapport vil belyse to spørgsmål der kan have relevans i forbindelse med forslaget om målrettede sprogvurderinger:

- Hvad kendetegner børn der ifølge sprogvurderinger med "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" ser ud til at kunne have sproglige vanskeligheder?
- Hvor præcist kan disse kendetegn, eller risikofaktorer, bruges til på forhånd at udpege børn med potentielle sproglige vanskeligheder med henblik på at målrette sprogvurderinger mod disse børn?

Spørgsmålene undersøges med udgangspunkt i resultater fra allerede gennemførte sprogvurderinger. Brugen af både "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" og "Tillægsmateriale til tosprogede" understøttes af systemet "Sprogvurdering.dk" der er et elektronisk managementsystem som er udviklet af it-virksomheden Mikro Værkstedet A/S i samarbejde med Cfb. "Sprogvurdering.dk" anvendes af ca. 40% af landets kommuner. Alle oplysninger fra sprogvurderingerne (helt ned på det enkelte itemniveau) gemmes i en database som anvendes til forskningsformål (Jensen, Jørgensen, Bleses, & Vach, 2009). Der er nu gennemført og gemt mere end 13.000 sprogvurderinger i systemet, og det er disse sprogvurderinger som vil danne udgangspunkt for analyserne.

(Tale)sproglige problemer betegnes af flere som et af de mest hyppige problemer i barndommen (Prelock, Hutchins, & Glascoe, 2008; Simms, 2007). Derfor er det tankevækkende at det har vist sig svært at definere præcist hvornår et barn har talesproglige problemer og hvor mange børn der reelt har problemer. Vi vil derfor i afsnit 1.2 kort beskrive hvordan børn med sproglige problemer defineres i "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige".

I afsnit 1.3 vil vi gennemgå nogle af de risikofaktorer som forskningen har sat i forbindelse med sproglige forsinkelser hos børn, og som vi har mulighed for at undersøge med udgangspunkt i datamaterialet. I afsnit 2 beskrives de to sprogvurderingsmaterialer, "Sprogvurdering.dk", proceduren for indsamling af data og datamaterialet, mens afsnit 3 og afsnit 4 beskriver og diskuterer nogle udvalgte resultater i lyset af de to spørgsmål. Resultaterne perspektiveres i afsnit 5.

1.2 Definition af børn med sproglige forsinkelser/sproglige problemer

Der anvendes i dag mange forskellige begreber for sproglige forsinkelser og/eller sproglige vanskeligheder der ikke er klart definerede og delvist overlapper hinanden. Dette hænger bl.a. sammen med at der heller ikke findes nogen klar definition af hvad sproglige problemer er (se fx Law, Boyle, Harris, Harkness, & Nye, 1998; Norbury, Tomblin, & Bishop, 2008). Som konsekvens deraf anvendes mange forskellige kriterier på tværs af undersøgelser som derved ikke er umiddelbart sammenlignelige. Derfor er det også vanskeligt at opgøre hvor mange børn der egentligt har sproglige problemer ved treårsalderen. En oversigt over alle undersøgelser der har estimeret antallet af børn med sproglige problemer viser så forskellige resultater som 0.5% op til 19% af alle 3-årige (se Bleses, Lum, & Vach, under udarbejdelse).

Vanskelighederne med at definere hvornår et barn er sprogligt forsinket hænger grundlæggende sammen med at det fænomen vi ønsker at beskrive – sproget – i sig selv er dynamisk, og på dette tidspunkt af barnets liv er under dramatisk udvikling. "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" er udviklet med udgangspunkt i den grundantagelse at forskelle i sprogudvikling mellem børn skal ses som et kontinuum af sprogkompetencer, dvs. børn med sproglige problemer adskiller sig grundlæggende fra hinanden og fra børn med typisk sprogtilegnelse på en kvantitativ måde selvom kvalitative forskelle også kan observeres (Dollaghan, 2004; James Law, 2009; Rescorla, 2009). Børn tilegner sig altså sproget på basalt set den samme måde, men hastigheden hvormed

de gør det er forskellig – af forskellige årsager. En sådan teoretisk forståelse implicerer samtidigt at der ikke findes klare grænser for hvornår et barn kan karakteriseres som havende en typisk sprogudvikling, forsinket sprogudvikling eller har indsatskrævende sproglige problemer (Dollaghan, 2004).

Dette understøttes af en af de nyere erkendelser inden for den internationale børnesprogsforskning nemlig at der er endog meget store forskelle mellem børn med hensyn til hvornår de tilegner sig sproget. Med udviklingen af en forældrerapportmetode som muliggør analyser baseret på flere tusinde børn (se fx Fenson et al., 2007), er det blevet påvist at selvom børn i det store hele gennemløber de samme milepæle, er der meget stor variation med hensyn til hvornår børn har tilegnet sig bestemte sproglige milepæle (se fx Dale & Goodman, 2005). Allerede ved 12 måneders alderen er der fx markante forskelle mellem danske børn og nogle børn er således allerede fra begyndelsen meget langsommere end andre (Bleses, Vach, & Wehberg, 2008). Den store individuelle variation understreger problemet med at afgøre hvornår et barns sprogtilegnelse er så langsom at den bliver *for* langsom og dermed kræver en indsats.

I sammenhæng med en sprogvurdering af det enkelte barn er det imidlertid nødvendigt at beslutte sig for hvornår et barns sproglige kompetencer afviger så meget fra den øvrige børnegruppe at barnets sprog skal vurderes yderligere. For at resultatet af de enkelte sprogvurderinger kan sammenlignes og udmøntes i en, så vidt muligt, ensartet vurdering af børn hvis sproglige udvikling er sammenlignelig, har vi i "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" på grundlag af et normeringsstudie fastlagt grænser (cut-off scores) for hvornår et barns sprogtilegnelse er påfaldende. En sprogvurdering resulterer derfor i inddeling af børn i tre indsatsgrupper (Generel indsats, Fokuseret indsats og Særlig indsats) hvoraf der for de to sidstnævnte grupper lægges op til yderligere indsats enten i dagtilbuddet (Fokuseret indsats) eller af en talepædagog (Særlig indsats). Mere præcist skal de 5% af børnene med laveste scorer placeres i Særlig indsats, de næste 10% skal placeres i Fokuseret indsats, mens de 85% højest scorende børn skal placeres i Generel indsats (se afsnit 2.1). Det er imidlertid afgørende at være opmærksom på at disse cut-off scorer er udtryk for et valg vi på forhånd har taget med hensyn til hvad vi finder er en rimelig regulering af den efterfølgende indsats. Valget er bl.a. motiveret af den nuværende henvisningsgrad til Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (Reusch, 2006) og udenlandsk forskning der har undersøgt hyppigheden af forsinket sprogtilegnelse og sproglige vanskeligheder (Law, Boyle, Harris, Harkness, & Nye, 2000). Dette betyder imidlertid at en placering i en af de to indsatsgrupper ikke nødvendigvis er ensbetydende med at et barn rent faktisk er sprogligt forsinket eller har sproglige vanskeligheder hvilket er vigtigt at have med i betragtning i forhold til en fortolkning af undersøgelsens resultat.

Vi kan i princippet kun finde ud af hvilke børn der rent faktisk har sproglige problemer ved at sammenligne resultatet af sprogvurderingen med enten et materiale som alle eksperter er enige i kan vurdere 3-årige børns sande sproglige kompetencer (en såkaldt "gold standard") eller ved at sammenligne med fagpersoners vurdering. På grund af mangel på en gold standard i Danmark har vi kun den sidstnævnte mulighed til rådighed. CfB er netop ved at afslutte et opfølgingsstudie af de børn som er placeret i de to indsatsgrupper Fokuseret indsats og Særlig indsats i 12 Sprogvurdering.dk-kommuner. Denne undersøgelse gør det bl.a. muligt at finde ud af hvordan disse børn er blevet vurderet af de talepædagoger eller sprogpædagoger som har vurderet børnene efter sprogvurderingen. Det foreløbige resultat peger på en høj overensstemmelse mellem sprogvurderingsmaterialets indplacering af børn og talepædagogernes og/eller sprogpædagogernes, og altså derfor på at de børn som sprogvurderingen peger på faktisk har sproglige problemer.

I "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" har vi også valgt at anvende kønsspecifikke normer, dvs. den samme procentdel af piger og drenge placeres i indsatsgrupperne. Dette skyldes at der er blevet observeret kønsspecifikke forskelle i den tidlige sprogtilegnelse og i næsten alle tilfælde viser resultaterne at piger er hurtigere og/eller bedre (afhængig af metoden) end drenge (Bornstein, Hahn, & Haynes, 2004; Galsworthy, Dionne, Dale, & Plomin, 2000; Prior et al., 2008). Et dansk forælderrapportbaseret studie gennemført på basis af 6.112 børn i alderen 8-36 måneder viste således også at piger generelt scorede højere end drenge (Bleses, Vach, Slott et al., 2008a), også blandt børn der befinder sig i den nederste ende af fordelingen. Selvom en kønsspecifik effekt er blevet påvist mange gange på tværs af forskellige studier, er effekten dog ikke stor, og der har også været enkelte studier hvor kønseffekten ikke har kunnet påvises (se fx Berglund & Eriksson, 2000). Selv en mindre forskel i typisk tilegneshastighed kan imidlertid resultere i et stort problem hvis man sprogvurderer drenge og piger med en fælles standard. Der vil være drenge som bliver vurderet til at have sproglige vanskeligheder uden at have det, og værre endnu, der vil være piger som vurderes til ikke at have sproglige vanskeligheder selv om de faktisk har det. Dette kan være en af grundene til at så mange undersøgelser finder at flere drenge end piger har sproglige problemer. I "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" har vi anvendt kønsspecifikke normer fordi vi ikke mener på nuværende tidspunkt at kunne finde forskningsbaseret belæg for det at drenge er langsommere end piger betyder at drengene er *indsatskrævende* langsommere. Derudover vil vi øge sandsynligheden for at også piger med sproglige problemer bliver identificeret. Det er nødvendigt med undersøgelser der systematisk sammenligner de lavest scorende piger (sammenholdt med andre piger) og de lavest scorende drenge (sammenholdt med drenge), så vi kan øge vores viden på dette punkt. Vi kan ikke i denne rapport direkte undersøge om der er forskelle på hvor mange piger og drenge der bliver placeret i de tre indsatsgrupper pga. de kønsspecifikke normer, men ved hjælp af andre metoder kan vi analysere datamaterialet for at undersøge om der er kvantitative og kvalitative forskelle mellem piger og drenge (Bleses, Lum & Vach under udarbejdelse). Derudover kan vi i forbindelse med det opfølgingsstudie af børn i henholdsvis Fokuseret indsats og Særlig indsats der blev omtalt ovenfor, sammenligne hvordan pædagoger og talepædagoger vurderer de to grupper af børn og derved få en første indikation af dette. Uanset om forskning på sigt vil vise at der faktisk er flere drenge end piger der har problemer (eller at drenge og piger har forskellige problemer), så er konsekvenserne af nuværende praksis at henvise det samme antal piger og drenge til videre opfølgning i værste fald at talepædagoger og pædagoger følger op på nogle piger der viser sig ikke at have brug for hjælp. Den store overensstemmelse mellem sprogvurderingsmaterialet og talepædagogers/sprogpædagogers vurdering giver os dog en første indikation af at også pigerne viser sig at have problemer.

I forhold til sammenligninger af børn med forskellig herkomst (hvorved sprogvurderinger for både et- og tosprogede børn sprog sammenlignes) er det vigtigt at være opmærksom på følgende forhold: Med brug af "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" og "Tillægsmateriale til tosprogede" vurderes alle børn uanset herkomst (også uanset om de er etsprogede eller tosprogede) i første trin med det samme sprogvurderingsmateriale (som dog tager hensyn til at forældre til tosprogede børn ofte ikke kan inddrages i sprogvurderingen som observatører af barnets dansksproglige kompetencer). Et materiale der kun tester dansk, giver ikke det fulde billede af det tosprogede barns sproglige kompetencer. Derfor er det ønskeligt på længere sigt at udbygge med en sprogvurdering også på modersmålet, så et mere fuldstændigt billede kan tegnes af den tosprogedes kompetencer. Men resultaterne af en dansksproglig vurdering af tosprogede kan bruges til to vigtige formål:

1. De kan vise den sproglige udvikling på dansk hos forskellige typer tosprogede (fx simultant vs. sekventielt tosprogede, tidligt vs. senere tosprogede, tosprogede med høj vs. lav socioøkonomisk baggrund, og tosprogede med forskellig type oprindelsesland) hvilket er formålet her.
2. I sprogvurderingssammenhæng kan de bruges til at konstatere at den store gruppe tosprogede der falder indenfor den ukritiske udviklingskurve for etsprogede, ikke har generelle sproglige problemer og derfor ikke behøver særlig indsats (se afsnit 2.1 og afsnit 4).

Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på at tolkningen af de børn der falder i henholdsvis Fokuseret indsats og Særlig indsats ikke er ens for et- og tosprogede børn. De tosprogede børn der identificeres som havende dansksproglige problemer ifølge den etsprogede norm, kan deles i to grupper. Den ene gruppe består af tosprogede som ligger under den danske etsprogede norm, men som har alderssvarende tosprogede kompetencer. Det er normalt at børn i immigrantfamilier begynder med at være stærkest i førstesproget og gennem skoletiden bliver stærkest i andetsproget (Højen, 2009; Kohnert, Bates, & Hernandez, 1999; Magiste, 1993), og derfor er der ikke nødvendigvis grund til alarm selvom et tosproget barn scorer lavt i dansk som treårig. Den anden gruppe består af tosprogede der har reelle sproglige problemer som vil vise sig i både første- og andetsproget.

Det er vigtigt at være opmærksom på at sammenligningen af tosprogede med en etsproget norm foretages af operationelle hensyn i sprogvurderingsøjemed, og ikke fordi de forventes at skulle svare til denne norm. At være tosproget er at være god til to ting hvor andre kun er gode til én ting, lige som en hækkeløber i atletik er god til både at løbe og springe, hvor 100-meterløberen kun er god til at løbe. Som analogi kan man sige at man ikke får det fulde indblik i hækkeløberens kompetencer ved kun at måle hans evne til at løbe. Men det er stadig vigtigt at han kan løbe, og eventuelle problemer vil også kunne spores i en løbetest, ikke kun i et hækkeløb.

1.3 Hvilke børn har særlig risiko for at være sprogligt forsinkede

Flere internationale studier og forskningsoversigter har undersøgt i hvilket omfang nogle grupper af børn er mere disponerede for at udvikle sproglige problemer end andre børn. Vi vil i det følgende beskrive nogle af de kendte risikofaktorer dels med udgangspunkt i en forskningsoversigt af Nelson og kollegaer fra 2006 (Nelson, Nygren, Walker, & Panoscha, 2006) der er udarbejdet i forbindelse med en rapport om sprogscreening, dels i nyere udvalgte artikler der berører temaet. De fleste studier er baseret på længdeundersøgelser af den samme gruppe af børn.

De risikofaktorer som oftest er blevet identificeret, og som det er muligt at undersøge med udgangspunkt i data fra "Sprogvurdering.dk" er: socioøkonomiske faktorer, nemlig forældres uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet der er relateret til forskellige aspekter af barnets hjemmelæringsmiljø, samt at tilhøre en etnisk minoritet og dermed oftest være tosproget. Der er imidlertid også en lang række andre faktorer som ser ud til at kunne øge risikoen for at et barn får sproglige problemer, men som vi ikke pt. har mulighed for at undersøge med udgangspunkt i data fra "Sprogvurdering.dk". Det drejer sig om køn (Law et al., 2000); tidligere sproglige kompetencer (niveau) (fx Buschmann et al., 2008; Dale, Price, Bishop, & Plomin, 2003; Zubrick, Taylor, Rice, & Slegers, 2007); sprogvanskeligheder i familien (se fx Nelson et al., 2006; Zubrick et al., 2007); fødselsrelaterede komplikationer (se fx Nelson et al., 2006; Reilly et al., 2007); sociale (adfærdsmæssige) problemer (se fx Carson, Klee, Perry, Donaghy, & Muskina, 2003; Horwitz et al., 2003) og emotionelle og psykiatriske problemer (se fx Im-Bolter & Cohen, 2007). Da vi kun kan undersøge betydningen af nogle af de identificerede risikofaktorer, betyder det også

at vi i denne rapport kun kan komme et stykke ad vejen med hensyn til forståelsen af risikofaktorerens betydning for sprogtilegnelsen – ikke mindst i relation til målrettede sprog vurderinger.

Socioøkonomisk status (SES) (forældres uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet)

Selvom der ikke findes nogen enkel definition af socioøkonomisk status (SES), er de fleste enige i at SES i hvert fald inkluderer familiens indkomst, uddannelse og deres tilknytning til arbejdsmarkedet (Bradley & Corwyn, 2002). Begrebet omfatter således både aspekter af økonomiske, menneskelige og sociale ressourcer. Flere studier har undersøgt hvilke faktorer der bidrager mest til SES, og uddannelse er af flere blevet vist som værende den stærkeste indikator for SES (se fx Bornstein & Bradley, 2003). SES-relaterede sammenhænge er især interessante fordi de er blevet kædet sammen med og har indflydelse på en række andre faktorer, såsom forældres engagement, forældres kommunikationsstil, forældres egne sproglige kompetencer og måder at bruge sproget på samt en lang række af forskellige aspekter knyttet til at skabe et stimulerende hjemmelæringsmiljø (Durham, Farkas, Hammer, Bruce Tomblin, & Catts, 2007; Mistry, Biesanz, Chien, Howes, & Benner, 2008; Rowe, 2008).

På basis af eksisterende undersøgelser tegner der sig et differentieret billede der peger på at effekten af SES skal kvalificeres både i forhold til hvilket sprogligt område der undersøges, hvilken metode der anvendes, og hvilke grader af SES der indgår (Hoff, 2006). Der er flere studier som ikke viser nogen klar effekt af SES. Flere prospektive (fremadrettede) populationsbaserede studier viser enten ingen effekt (Zubrick et al., 2007) eller en lille/mindre sammenhæng med SES-relaterede faktorer (Dale et al., 2003; Horwitz et al., 2003; Reilly et al., 2007). Fx viste Dale og kollegaers studie at selvom børn hvis mor har en kort uddannelse således har større sandsynlighed for at være forsinket ved toårsalderen, så har denne gruppe af børn ikke større sandsynlighed for at vedblive at være sprogligt forsinket efter to år (Dale et al., 2003). Et tilsvarende tværsnitligt studie er også blevet gennemført på basis af 6.112 danske børn i alderen 8-36 måneder (Bleses, Vach, & Wehberg, 2008). Her var det heller ikke muligt at demonstrere nogen statistisk effekt af forældres uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er dog kendetegnende for alle de her nævnte studier der er gennemført på basis af forældrerapporter hvor forældre selv skal udfylde og indsende rapporten, at færre forældre med ingen eller kort uddannelsesbaggrund deltager.

Andre studier gennemført med andre metoder har til gengæld vist større effekter. Fx har undersøgelser baseret på udvalgte grupper af børn hvis forældre har lav SES vist en større sammenhæng (Arriaga, Fenson, Cronan, & Pethick, 1998; Roberts, Burchinal, & Durham, 1999). En undersøgelse af engelske børn der voksede op i fattigdom viste at halvdelen af børnene var sprogligt forsinkede, især drengene (Locke, Ginsborg, & Peers, 2002). Tilsvarende resultat blev demonstreret i en undersøgelse blandt en gruppe af udsatte familier på Hawaii (King et al., 2005). Nogle undersøgelser tyder desuden på at udviklingshastigheden kan være langsommere hos børn med lav SES (Hoff, 2003; Pungello, Iruka, Dotterer, Mills-Koonce, & Reznick, 2009). Dermed kan SES-relaterede forskelle blive større over tid (Locke et al., 2002).

Undersøgelsesresultaterne er uklare mht. hvorvidt SES-relaterede faktorer er associeret på samme måde hos børn med eller uden indvandrerbaggrund. Nogle studier viser at SES hænger sammen med børns sprog på samme måde uanset herkomst (Mistry et al., 2008), mens andre viser at SES-relaterede faktorer ikke har samme indflydelse i befolkningsgrupper med ikke-vestlig herkomst (Pungello et al., 2009).

Når SES-relaterede faktorer ser ud til at være så vigtige for børns sprogtiltagelse, er det som beskrevet ovenfor fordi uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet har betydning for forældres muligheder for at skabe et rigt og udfordrende læringsmiljø i hjemmet. SES-relaterede faktorer er bl.a. sat i forbindelse med forældres egne sproglige kompetencer og måder at bruge sproget. Også udfyldelsen af forældrerollen på en måde der har betydning for det sproglige miljø er vigtig, bl.a. forskellen mellem at være en indlevende, lydhør og støttende forælder i modsætning til en negativt forstyrrende, kontrollerende og straffende forælder. Indlevende og følelsesmæssigt understøttende forældre skaber et interagerende miljø som understøtter små børns deltagelse i gensidige verbale og nonverbale aktiviteter som er stimulerende og udbytterige (se fx Pancsofar, Vernon-Feagans, Odom, & Roe, 2008). Tamis-LeMonda og kollegaer fandt fx at morens lydhørhed ("responsiveness") var associeret med barnets tilegnelse af bestemte sproglige milepæle (Tamis-LeMonda, Bornstein, & Baumwell, 2001), mens en anden undersøgelse har vist at morens lydhørhed var associeret med både receptive og produktive sprogkompetencer ved 36 måneders alderen (Mistry, Biesanz, Taylor, Burchinal, & Cox, 2004). Negativt kontrollerende adfærd hos forældre som fx at afbryde barnet og at kontrollere barnet med unødvendige anvisninger, tages som udtryk for forældrenes manglende forståelse og anerkendelse af barnets anstrengelser og behov for at kunne klare sig selv. Negativt kontrollerende adfærd er især associeret med socio-emotionelle problemer hos børnene mens det ikke er lige så grundigt undersøgt om negativt kontrollerende adfærd også hænger sammen med øget risiko for sproglige problemer (cf. Pungello et al., 2009).

Etnisk herkomst

Undersøgelser af sammenhængen mellem barnets sprogudvikling og etniske herkomst viser også meget forskellige resultater. Sammenhængen er forskellig afhængig af national oprindelse, sprog, kultur, og om barnet testes på modersmålet eller andetsproget (De Feyter & Winsler, under udgivelse). Flere studier har vist at minoritetsbørn med anden etnisk (groft defineret som ikke-vestlig) baggrund scorer lavere end andre børn (Ayoub et al., under udgivelse; Dale et al., 2003; Mistry et al., 2008; Pungello et al., 2009; Reilly et al., 2007). Nogle af studierne viser imidlertid at der er store forskelle afhængig af hvor barnet kommer fra (se fx Ayoub et al., under udgivelse; De Feyter & Winsler, under udgivelse; Pungello et al., 2009). Også et dansk pilotprojekt viser forskelle i sprogstatus på andetsproget afhængig af oprindelsesland (Bleses & Højen, 2009). Ligeledes ser det ud til at have betydning om barnet tilhører første generation af indvandrere eller er efterkommer (De Feyter & Winsler, under udgivelse). Mange minoritetsbørn kommer fra familier med meget lav SES-baggrund, og det er vanskeligt at trække betydningen af SES fra det at tilhøre en etnisk majoritet, men noget tyder på at der er unikke bidrag fra begge faktorer.

Samlet set peger de her nævnte studier og en række andre altså på at børn med forældre uden uddannelse eller med kort uddannelse samt børn af familier med en anden etnisk baggrund har en øget risiko for at få sproglige problemer. Der er dog en række forbehold som det er vigtigt at være opmærksom på i forhold til fortolkningen af resultaterne. For det første er det svært at sammenligne og tolke resultaterne på tværs af studier fordi de er baseret på forskellige metoder, forskellige populationer med forskellige inklusions- og eksklusionskriterier, de sproglige dimensioner der måles på ikke er direkte sammenlignelige, ligesom kriterierne for hvornår et barn har sproglige vanskeligheder ikke er ens. Det er derfor vanskeligt at afgøre generaliserbarheden af hvert studie, ligesom det er et åbent spørgsmål hvorvidt en direkte sammenligning af studier overhovedet er valid (Nelson et al., 2006). Derudover gælder at studier viser modstridende resultater, til dels betinget af den anvendte metode. Selv i de studier der påviser statistisk signifikante sammenhænge mellem de nævnte faktorer og barnets sproglige kompetencer, er effektstørrelsen i flere tilfælde lille. Selvom studier baseret på udvalgte grupper

af børn viser stærkere associationer (op til 50%), er der alligevel en stor del af variationen mellem børn (hvor stor afhænger af sprogligt område og studie) der ikke er forklaret ved at inddrage disse risikofaktorer. Sidst men ikke mindst, så er det i de fleste studier alene korrelationer mellem en risikofaktor og barnets sproglige kompetencer der undersøges, og det er derfor vanskeligt i flere tilfælde at slutte noget om årsagssammenhængen. På trods af forbeholdene kan sådanne sammenhænge selvfølgelig alligevel bringe vores forståelse et skridt videre.

2 Metode

2.1 Sprogvurdering af 3-årige

2.1.1 "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" og "Tillægsmateriale til tosprogede"

Sprogvurderingsmaterialet består af 7 forskellige dele som hver især har til formål at afdække forskellige sider af barnets sproglige kompetencer. De 7 dele omregnes til én samlet score som derpå indplacerer barnet i en af tre forskellige indsatsgrupper. I det nedenstående beskrives de forskellige dele af materialet og princippet for placering af børn i sproglige indsatsgrupper.

Sprogvurderingsmaterialets 7 dele, hvor mange items hver del indeholder, hvem der udfører vurderingen, og hvilken metode der anvendes, fremgår af Tabel 1. Del I og II er placeret i Forældreskemaet, mens del III-VII er placeret i Registreringsskemaet.

Tabel 2-1: Oversigt over "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige"

Sproglig dimension		Antal items	Udøver	Metode
<i>Produktive sprogkompetencer</i>				
I	Ordforråd	100	Forældre	Tjekliste
II	Sproglig opbygning		Forældre	Tjekliste
	-bøjningsendelser	3		
	-sætningsopbygning	7		
III	Udtale af sproglyde	10	Pædagoger	Eftersigelse (billede)
<i>Receptive sprogkompetencer</i>				
IV	Opfattelse af sproglyde	16	Pædagoger	Billedelicitation (billeder)
V	Hukommelse	12	Pædagoger	Eftersigelse
VI	Sprogforståelse			
	-præpositioner	12	Pædagoger	Objektmanipulation (legetøj)
	-abstrakte ord	6		Imitationsopgave (billede)
<i>Generelle sprogkompetencer</i>				
VII	Kommunikationsstrategier	7	Pædagoger	Tjekliste

Derudover besvarer pædagogen fem kvalitative spørgsmål omkring barnets sprog som ikke indgår i den samlede score, men som kan være med til at kvalificere den samlede vurdering.

"Tillægsmateriale til tosprogede" fungerer som et frit tilvalg til "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" i "Sprogvurdering.dk" og benyttes hvis barnets forældre ikke har mulighed for at vurdere deres barns dansksproglige kompetencer og dermed udfylde del I og del II. "Tillægsmateriale til tosprogede", der udfyldes af dagtilbuddets sprogvurderingsansvarlige, spørger til de samme sproglige kompetencer og er opbygget efter de samme principper med henblik på at sikre det bedst mulige grundlag for sammenligning. Del I – Ordforråd er således i begge skemaer en tjekliste med hundrede ord. I "Tillægsmateriale til tosprogede" er nogle af de ord som knytter sig markant til hjemmet byttet ud med ord som knytter sig mere til dagtilbuddet for at fremme den sprogvurderingsansvarliges mulighed for at foretage vurderingen. Tillægsmaterialet adskiller sig i denne del ved at den sprogvurderingsansvarlige har mulighed for at krydse af i både 'Ja', 'Nej' og 'Ved ikke'. Del II – Sproglig opbygning (ords endelser) er ens i begge skemaer, og består således af en tjekliste med tre spørgsmål der spørger til barnets brug af bøjningsendelser. Del II – Sproglig opbygning (sætningsopbygning) er i begge skemaer en tjekliste med 7 konkrete situationer. Men –

igen for at understøtte den sprogvurderingsansvarliges mulighed for at foretage vurderingen – er indholdet tilpasset dagligdagen i et dagtilbud (Bleses, Jensen et al., 2008; Vach, Bleses, & Jørgensen, accepteret).

Endemålet med både "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" og "Tillægsmateriale til tosprogede" er at indplacere børn i de tre indsatsgrupper, nemlig Generel indsats (dvs. typisk sprogtilegnelse), Fokuseret indsats (dvs. opfølgning i dagtilbud anbefales) og Særlig indsats (dvs. opfølgning af talepædagog anbefales) baseret på en samlet vurdering som tager hensyn til resultaterne i de enkelte dele. Inden for hver af sprogvurderingsmaterialets 7 dele indplaceres hvert barn i tre zoner A, B eller C, hvor C skal svare til de 5% børn med de laveste scorer, B til de 10% af børn, hvor scoren ligger mellem 5% og 15%-percentilen, og A skal svare til de øvrige 85% af børnene. I hver del anvendes alders- og kønsspecifikke normer som er baseret på resultater fra et normeringsstudie af sprogvurderingsmaterialet der inkluderede 517 børn (Bleses, Jørgensen et al., 2008). Pga. normeringsstudiets størrelse var det nødvendigt at fastsætte den faktiske cut-off score (grænse) som afgør hvilken af de tre indsatsgrupper barnet skal placeres i på basis af en kombination af empiriske data og ekstrapolation. Anvendelsen af kønsspecifikke normer betyder at der er forskellige cut-off scorer for piger og for drenge da piger scorer højere end drenge (læs mere i Bleses, 2009 samt Bleses et al., accepteret). For at nå til en placering får barnet altså først en score i hvert af de 7 dele der efterfølgende omregnes til point.

Pædagogen omregner hver udviklingszone til en pointscore ud fra følgende nøgle:	A=0 B=1 C=2
---	--

Derefter lægges barnets point inden for hver af sprogvurderingsmaterialets 7 dele sammen og den efterfølgende indplacering af barnet sker efter følgende nøgle:

Total: 1-3	Generel indsats
Total: 4-5	Fokuseret indsats
Total: 6 eller derover:	Særlig indsats

Som det blev omtalt i afsnit 1.2, er det vigtigt at være opmærksom på at tolkningen af de børn der falder i henholdsvis Fokuseret indsats og Særlig indsats ikke er ens for et- og tosprogede børn. De tosprogede børn der identificeres som havende dansksproglige problemer ifølge den etsprogede norm, kan deles i to grupper. Den ene gruppe består af tosprogede som ligger under den danske etsprogede norm, men som har alderssvarende tosprogede kompetencer. Den anden gruppe består af tosprogede der har reelle sproglige problemer som vil vise sig i både første- og andetsproget.

Læs mere om de to materialers opbygning og de undersøgelser af materialernes interne validitet som foreløbigt er blevet foretaget i Bleses (2009); Bleses, Jensen et al. (2008) samt Bleses, Vach, Jørgensen, & Worm (accepteret).

2.2 Sprogvurdering.dk

"Sprogvurdering.dk" er et elektronisk managementsystem til håndtering af sprogvurdering af 3-årige. Systemet er udviklet af it-virksomheden Mikro Værkstedet A/S i samarbejde med Cfb. Systemet understøtter organiseringen og administrationen af sprogvurdering af 3-årige ved brug af "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige".

"Sprogvurdering.dk" betjenes af alle parter som er i berøring med sprogvurderingsprocessen. Første trin er således at kommunebrugeren importerer information om kommunens 3-årige til systemet. Herefter kan dagtilbuddene tilbyde forældrene en sprogvurdering. Forældrene udfylder et forældreskema (del I og del II) elektronisk. Derefter gennemfører dagtilbuddet de resterende dele af sprogvurderingen og indtaster efterfølgende deres del af sprogvurderingen. Alle informationer i "Sprogvurdering.dk" er således direkte brugerinput. For alle sprogvurderinger gælder at data gemmes helt ned på hvert enkelt testitem.

En række altid opdaterede oplysninger gemmes i systemet, herunder oplysninger om fuldførte sprogvurderinger, accepterede sprogvurderinger, afviste sprogvurderinger og afvisningsbegrundelse. Det er ikke blevet undersøgt i hvilket omfang alle kommuner angiver disse afvisningsbegrundelser efter samme principper.

Ca. 40% af landets kommuner benytter "Sprogvurdering.dk". Disse kommuner er jævnt fordelt over hele landet således at data fra systemet repræsenterer alle regioner samt land og by (Jensen et al., 2009. Se præsentationsfilm her: <http://www.humaniora.sdu.dk/boernesprog/Video/Sprogvurdering.dk.mp4>).

2.3 Proceduren

Grundlaget for analyserne i denne rapport er sprogvurderinger indsamlet via databasen "Sprogvurdering.dk". Analyserne er baseret på et udtræk fra systemet foretaget 11. november 2009. Udtrækket omfattede 14.911 tilbudte sprogvurderinger fra perioden mellem 8. februar 2008 til 11. november 2009 (12.992 gennemførte sprogvurderinger samt oplysninger om 1919 afviste sprogvurderinger).

Data fra "Sprogvurdering.dk" er via CPR-numre blevet samkørt med henholdsvis oplysninger om børn og forældre og oplysninger om institutioner. I forhold til oplysninger om børn og forældre er data blevet samkørt med alle børn fra 2 år til og med 6 år med forældreangivelse opgjort fra perioden 2004-2009. Der er hentet oplysninger om forældres højeste fuldførte uddannelse samt evt. igangværende, forældres tilknytning til arbejdsmarkedet samt oprindelsesland. I forhold til oplysninger om dagtilbuddene er det muligt at kigge på dets geografiske beliggenhed, institutionstypen m.m.

I denne rapport anvendes variablene forældrenes højeste fuldførte uddannelse, forældres tilknytning til arbejdsmarkedet samt oprindelsesland der er defineret med udgangspunkt i Danmarks Statistiks definitioner og fremgår af Tabel 2-2. I forbindelse med forældres tilknytning til arbejdsmarkedet har vi af hensyn til overskueligheden slået nogle af kategorierne sammen (se Tabel 2-2 neden for).

Tabel 2-2: Definition af variable

Variabel	Beskrivelse
Vestlige lande	Norden, EU-lande samt Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino, Schweiz, Vatikanstaten, Canada, USA, Australien og New Zealand
Ikke-vestlige lande	Omfatter alle som ikke er "Danmark, Grønland og Færøerne" eller "Vestlige lande"
Højest fuldførte uddannelse	Den højeste fuldførte almen- eller erhvervsuddannelse. Ved flere uddannelser: 1. Erhvervsuddannelser er "højere" end almenuddannelser 2. Den længstvarende (normeret studietid) er "højest" 3. Hvis uddannelserne har samme længde, betragtes seneste gennemførte som højeste fuldførte
Lønmodtager på højest	De enkelte uddannelsesgrupperinger fremgår her: http://www.dst.dk/Vejviser/dokumentation/times/emnegruppe/emne/variabel.aspx?sysrid=421567&timespath=1013%7C
Lønmodtager på mellem	Topleder, Lønmodtager på højeste niveau
Lønmodtager på grund	Lønmodtager på mellemniveau
Anden lønmodtager	Lønmodtager på grundniveau
Selvstændige	Lønmodtagere med en ikke angivet indkomststørrelse
Barseldagpenge	Arbejdsgiver, Momsbetaler, CRAM-selvstændige, AKM-selvstændige, Medarbejdende ægtefælle
Uddannelsesforanstaltning	Lønmodtagere på barsel
Overførselsindkomst	Uddannelsesforanstaltning, Integrationsuddannelse
Øvrige uden for arbejde	Beskæftiget uden løn, Anden aktivering, Uoplyst aktivering, Sygedagpenge, Overgangsydelse, Kontanthjælp, Revalideringsydelse, Integrationsydelse, Ledighedsydelse, Aktivering iflg. kontanthjælpsstatistikregister
Pension	Arbejdsløs, Uddannelsessøgende, Orlov fra ledighed, Øvrige uden for arbejdsstyrken, Barn eller ung (d.v.s. under 16 år)
KVU	Efterløns, Tjenestemandspension, Folkepensionist, Førtidspensionist
MVU	Kort videregående uddannelse
LVU	Mellemlang videregående uddannelse
	Kort videregående uddannelse

2.4 Datamaterialet

I det følgende beskrives datamaterialet i forhold til fordeling af køn, forældrenes (mors, fars og forældres højest fuldførte) uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet (mors og fars) samt etnisk herkomst og sammenlignes med den samlede befolkningsgruppe af børn mellem 2 og 6 år med henblik på en vurdering af materialets repræsentativitet. Indledningsvis viser vi en oversigt indeholdende fordelingen af accepterede og afviste sprog vurderinger.

I Tabel 2-3 vises fordelingen af accepterede og afviste børn i alt og fordelt på køn.

Tabel 2-3: Fordeling af accepterede og afviste sprogvurderinger

	I alt		Piger		Dreng	
Sprog vurderet	12.992	87%	6.334	86%	6.658	88%
Forældre har afvist	1.919	13%	1.038	14%	881	12%
I alt	14.911	100%	7.372	100%	7.539	100%

Tabellen viser at en høj andel af forældre tager imod tilbuddet om sprogvurderinger, og at lidt flere forældre til drenge sammenholdt med forældre til piger accepterer tilbuddet. Vi skal dog gøre opmærksom på at afvisningsgraden er meget varierende blandt dagtilbud. I mere end 30% af alle dagtilbud lykkedes det at få en accept fra alle forældre, og i halvdelen af dagtilbuddene ligger afvisningsgraden under 5%. Til gengæld er der nogle få dagtilbud hvor mere end halvdelen af forældrene har sagt "nej tak".

I Tabel 2-4 sammenlignes datamaterialet med den samlede population med hensyn til fordelingen af køn.

Tabel 2-4: Fordeling af køn i datamaterialet sammenholdt med den samlede population

	Piger		Dreng	
Population	163.715	49%	171.576	51%
Sprogvurderinger	6.332	49%	6.653	51%

Som det fremgår af Tabel 2-4 er der i datamaterialet fra "Sprogvurdering.dk" ca. 2% flere drenge end piger. Dette svarer til den fordeling man finder på hele populationen inden for den tilsvarende aldersgruppe.

Tabel 2-5 viser fordelingen af etnisk herkomst i gruppen af sprogvurderede børn og i den tilsvarende befolkningsgruppe.

Tabel 2-5: Fordeling af barnets oprindelsesland i datamaterialet sammenholdt med den samlede population

Status	Danmark, Grønland og Færøerne		Vestlig		Ikke vestlig	
Population	305.709	91%	2.799	1%	26.783	8%
Sprogvurderinger	12.579	97%	53	0%	353	3%

Af tabellen ses at børn af anden etnisk herkomst udgør en relativt mindre gruppe i datamaterialet i forhold til den samlede population. Især er gruppen med vestlig baggrund lille (dog ikke "0%" men afrundet til 0%).

Tabel 2-6 viser fordelingen af henholdsvis mors og fars højest fuldførte uddannelse i datamaterialet sammenholdt med den samlede population.

Tabel 2-6: Fordeling af mors, fars og forældrenes højst fuldførte uddannelse i datamaterialet sammenholdt med den samlede population. Inddelt efter oprindelsesland

Uddannelse	Population		Datasæt	
Mors uddannelse – Danmark, Grønland og Færøerne				
Grundskole	39.090	13%	1.808	13%
Gymnasiet	17.651	6%	806	6%
Erhvervsfaglig	102.696	34%	4.852	34%
KVU	18.008	6%	843	6%
MVU	87.785	29%	4.440	30%
LVU	38.780	13%	1.668	11%
Uoplyst	1.699	1%	87	1%
Total	305.709	100%	14.504	100%
Mors uddannelse – Vestlig				
Grundskole	233	8%	5	8%
Gymnasiet	227	8%	7	11%
Erhvervsfaglig	596	21%	14	22%
KVU	166	6%	4	6%
MVU	530	19%	8	13%
LVU	507	18%	7	11%
Uoplyst	540	19%	18	29%
Total	2.799	100%	63	100%
Mors uddannelse – Ikke-vestlig				
Grundskole	11.095	41%	143	38%
Gymnasiet	3.510	13%	33	9%
Erhvervsfaglig	5.866	22%	94	25%
KVU	997	4%	9	2%
MVU	2.268	8%	34	9%
LVU	890	3%	9	2%
Uoplyst	2.157	8%	51	14%
Total	26.783	100%	373	100%
Fars uddannelse – Danmark, Grønland og Færøerne				
Grundskole	48.510	16%	2.239	16%
Gymnasiet	15.831	5%	783	5%
Erhvervsfaglig	122.422	40%	6.174	43%
KVU	29.276	10%	1.432	10%
MVU	44.684	15%	1.965	13%
LVU	42.228	14%	1.784	12%
Uoplyst	2.758	1%	127	1%
Total	305.709	100%	14.504	100%

Fars uddannelse – Vestlig					
Grundskole	277	10%	10	16%	
Gymnasiet	231	8%	6	10%	
Erhvervsfaglig	646	23%	16	25%	
KVU	175	6%	3	5%	
MVU	419	15%	3	5%	
LVU	549	20%	8	13%	
Uoplyst	502	18%	17	27%	
Total	2.799	100%	63	100%	
Fars uddannelse – Ikke-vestlig					
Grundskole	8.417	31%	135	37%	
Gymnasiet	2.864	11%	33	9%	
Erhvervsfaglig	6.918	26%	102	27%	
KVU	1.806	7%	13	3%	
MVU	2.474	9%	32	8%	
LVU	1.709	6%	16	4%	
Uoplyst	2.595	10%	42	11%	
Total	26.783	100%	373	100%	
Familiens højeste uddannelse – Danmark, Grønland og Færøerne					
Grundskole	16.869	6%	782	5%	
Gymnasiet	6.124	2%	274	2%	
Erhvervsfaglig	106.323	35%	5.102	35%	
KVU	26.871	9%	1.256	9%	
MVU	88.628	29%	4.461	31%	
LVU	60.806	20%	2.589	18%	
Uoplyst	88	0%	5	0%	
Total	305.709	100%	14.469	100%	
Familiens højeste uddannelse – Vestlig					
Grundskole	135	5%	3	5%	
Gymnasiet	120	4%	5	8%	
Erhvervsfaglig	576	21%	16	26%	
KVU	197	7%	3	5%	
MVU	636	23%	10	16%	
LVU	812	29%	13	21%	
Uoplyst	323	12%	12	19%	
Total	2.799	100%	62	100%	

Familiens højeste uddannelse – Ikke-vestlig					
Grundskole	6.007	22%	100	27%	
Gymnasiet	3.158	12%	35	9%	
Erhvervsfaglig	8.528	32%	132	35%	
KVU	2.214	8%	17	5%	
MVU	3.948	15%	55	15%	
LVU	2.357	9%	20	5%	
Uoplyst	571	2%	14	4%	
Total	26.783	100%	373	100%	

Tabellen viser at fordelingen af både mors, fars og begge forældres uddannelsesmæssige baggrund er næsten identisk med fordelingen i befolkningen for gruppen med dansk, grønlandsk og færøsk baggrund. Datamaterialet fra "Sprog vurdering.dk" er derfor repræsentativt i forhold til forældres uddannelsesmæssige baggrund i denne befolkningsgruppe som helhed. Fordelingen på højest fuldførte uddannelse for gruppen med ikke-vestlig baggrund svarer til fordelingen i hele befolkningsgruppen med ikke-vestlig baggrund, så selvom datamaterialet ikke størrelsesmæssigt er repræsentativt, er materialet repræsentativt i forhold til gruppens uddannelsesniveau. Der er meget få i gruppen med vestlig baggrund og som det fremgår, er gruppen derfor heller ikke helt repræsentativ i forhold til hele denne gruppe i populationen (der er lidt flere forældre med en grundskoleuddannelse og færre med en lang uddannelse i datamaterialet).

I Tabel 2-7 sammenfattes fordelingen af henholdsvis mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet hos de sprogvurderede børn set i forhold til den samlede population.

Tabel 2-7: Fordeling af mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet i datamaterialet sammenholdt med den samlede population. Inddelt efter oprindelsesland

Tilknytning	Populationen		Sprog vurdering.dk	
Mors tilknytning til arbejdsmarkedet – Danmark, Grønland og Færøerne				
Lønmodtager på højest	51.581	17%	2.354	16%
Lønmodtager på mellem	77.315	25%	3.966	27%
Lønmodtager på grund	92.690	30%	4.374	30%
Anden lønmodtager	30.662	10%	1.368	9%
Selvstændige	9.018	3%	348	2%
Barseldagpenge	2.490	1%	128	1%
Uddannelsesforanstaltning	6.386	2%	253	2%
Overførselsindkomst	17.040	6%	390	3%
Øvrige uden for arbejde	15.345	5%	1.201	8%
Pension	2.688	1%	93	1%
Total	305.215	100%	14.475	100%

Mors tilknytning til arbejdsmarkedet – Vestlig				
Lønmodtager på højest	612	14%	5	8%
Lønmodtager på mellem	197	4%	5	8%
Lønmodtager på grund	415	9%	14	22%
Anden lønmodtager	607	14%	22	35%
Selvstændige	477	11%	11	17%
Barseldagpenge	1	0%	0	0%
Uddannelsesforanstaltning	35	1%	0	0%
Overførselsindkomst	46	1%	0	0%
Øvrige uden for arbejde	352	8%	5	8%
Pension	57	1%	1	2%
Total	2.799	62%	63	100%
Mors tilknytning til arbejdsmarkedet – Ikke-vestlig				
Lønmodtager på højest	514	2%	7	2%
Lønmodtager på mellem	896	3%	16	4%
Lønmodtager på grund	3.934	15%	73	20%
Anden lønmodtager	4.831	18%	76	20%
Selvstændige	491	2%	6	2%
Barseldagpenge	354	1%	5	1%
Uddannelsesforanstaltning	4.366	16%	52	14%
Overførselsindkomst	4.326	16%	41	11%
Øvrige uden for arbejde	6.556	24%	89	24%
Pension	522	2%	8	2%
Total	26.790	100%	373	100%
Fars tilknytning til arbejdsmarkedet – Danmark, Grønland og Færøerne				
Lønmodtager på højest	64.371	21%	2.770	19%
Lønmodtager på mellem	49.892	16%	2.352	16%
Lønmodtager på grund	91.717	30%	4.773	33%
Anden lønmodtager	57.269	19%	2.754	19%
Selvstændige	24.234	8%	1.105	8%
Barseldagpenge	16	0%	3	0%
Uddannelsesforanstaltning	2.034	1%	67	0%
Overførselsindkomst	3.745	1%	139	1%
Øvrige uden for arbejde	9.798	3%	412	3%
Pension	2.633	1%	100	1%
Total	305.709	100%	14.475	100%
Fars tilknytning til arbejdsmarkedet – Vestlig				
Lønmodtager på højest	436	16%	10	16%
Lønmodtager på mellem	281	10%	4	6%
Lønmodtager på grund	423	15%	6	10%
Anden lønmodtager	407	15%	14	22%
Selvstændige	257	9%	11	17%
Barseldagpenge	34	1%	0	0%
Uddannelsesforanstaltning	77	3%	2	3%
Overførselsindkomst	94	3%	3	5%
Øvrige uden for arbejde	770	28%	13	21%
Pension	20	1%	0	0%
Total	2.799	100%	63	100%

Fars tilknytning til arbejdsmarkedet – Ikke-vestlig					
Lønmodtager på højest	1.082	4%	13	3%	
Lønmodtager på mellem	742	3%	11	3%	
Lønmodtager på grund	6.076	23%	99	27%	
Anden lønmodtager	6.842	26%	110	29%	
Selvstændige	2.722	10%	32	9%	
Barseldagpenge	4	0%	0	0%	
Uddannelsesforanstaltning	1.413	5%	20	5%	
Overførselsindkomst	2.372	9%	20	5%	
Øvrige uden for arbejde	3.017	11%	38	10%	
Pension	2.516	9%	30	8%	
Total	26.786	99%	373	100%	

Tabellen viser at materialet er repræsentativt i forhold til fordelingen af forældres tilknytning til arbejdsmarkedet for gruppen med dansk baggrund. For gruppen med en ikke-vestlig baggrund er der lidt flere forældre som er lønmodtagere på grundniveau, men ellers svarer fordelingen til hele populationen med en ikke-vestlig baggrund. Materialet ser altså også ud til her at være repræsentativt i forhold til gruppens tilknytning til arbejdsmarkedet i populationen.

Materialet kan derfor i disse henseender betragtes som repræsentativt for befolkningen som helhed selvom børn med en ikke-vestlig baggrund er underrepræsenterede i datamaterialet (3% vs. 8%). Antallet af børn hvis forældre har en vestlig baggrund er meget lille og derfor ikke helt tilsvarende denne befolkningsgruppe som helhed hvad angår uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet.

2.5 Analyser

Vi har i denne undersøgelse sammenlignet barnets samlede score på "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige", både generelt og fordelt på køn, for at undersøge om den tilstræbte fordeling opnås (der skelnes ikke mellem hvorvidt det er "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" eller "Tillægsmateriale til tosprogede" der ligger til grund for vurderingen).

Desuden sammenlignes barnets samlede score med oplysninger om forældrenes højest fuldførte uddannelse (mors, fars og forældres højest fuldførte uddannelse), tilknytning til arbejdsmarkedet (mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet) samt oplysninger om oprindelsesland (herkomst).

3 Resultater

3.1 Overordnet fordeling af børn på indsatsgrupper og køn

Først vil vi indledningsvis belyse om vi opnår den tilstræbte fordeling af børn på indsatsgruppe og køn.

Tabel 3-1 viser fordelingen af børn på de tre indsatsgrupper. Med udgangspunkt i de cut-off scorer som blev fastsat på baggrund af normeringsstudiet med henblik på at opnå den ønskede fordeling mellem børn placeres børn med en samlet score på op til 3 point i Generel indsats, børn med en samlet score på mellem 4-5 point i Fokuseret indsats mens børn med en score på 6 eller flere point placeres i Særlig indsats.

Tabel 3-1: Fordeling af børn på indsatsgrupper

Indsatsgrupper	Mål	Status	Total
Generel indsats (p>15 / 1-3 point)	85%	83%	10.751
Fokuseret indsats (P>5-p≤15 / 4-5 point)	10%	8%	1.051
Særlig indsats (P≤5 / +6 point)	5%	9%	1.190

Med udgangspunkt i tabellen kan vi se at de valgte cut-off scorer ikke resulterer i fuldstændig overensstemmelse med den tilstræbte fordeling, idet 83% af børnene placeres i Generel indsats i stedet for 85%, mens der er 2% færre børn i Fokuseret indsats og 4% flere børn i Særlig indsats. Hvis vi alene kigger på gruppen af børn med dansk baggrund (som sprog vurderingsmaterialet er blevet normeret på basis af, jf. Bleses,(2009), er der 1% færre i Særlig indsats (8%) og 1% flere i Generel indsats (84%).

Cut-off scorerne er jf. afsnit 2.1.1 fastsat sådan at den samme procentdel af piger og drenge skulle placeres i de tre indsatsgrupper. Tabel 3-2 viser fordelingen af piger og drenge på de tre indsatsgrupper.

Tabel 3-2: Betydning af køn for fordelingen af børn på indsatsgrupper

Køn	Generel indsats		Fokuseret indsats		Særlig indsats	
Piger	5.397	85%	463	7%	474	7%
Drenge	5.354	80%	588	9%	716	11%

Vi kan observere at heller ikke her er fordelingen blevet helt som tilstræbt. Der er lidt færre piger i Fokuseret indsats og lidt flere i Særlig indsats i forhold til den tilstræbte fordeling, mens der er færre drenge i både Generel indsats og Fokuseret indsats, men flere i Særlig indsats. Resultaterne i Tabel 3-1 og Tabel 3-2 peger samlet på at de normer som den første version af sprog vurderingsmaterialet er baseret på, rammer tæt på, men kan gøres mere præcise.

3.2 Betydning af risikofaktorer

I det følgende sammenligner vi barnets samlede score i sprog vurderingen med de tre faktorer: forældres (mors, fars, forældres) højeste fuldførte uddannelse, forældres (mors, fars) tilknytning til arbejdsmarkedet, samt barnets etniske herkomst.

3.2.1 Betydning af forældres uddannelsesbaggrund

Af Tabel 3-3 fremgår hvilken betydning mors, fars og forældrenes højst fuldførte uddannelse har for fordelingen af børn i indsatsgrupper. Tabellen er baseret på alle sprogvurderede børn.

Tabel 3-3: Betydning af mors, fars og forældres højst fuldførte uddannelse for fordelingen af børn på indsatsgrupper

Uddannelsesgruppe	Generel indsats		Fokuseret indsats		Særlig indsats	
Mors uddannelse						
Grundskole	1.161	67%	243	14%	334	19%
Gymnasiet	617	83%	52	7%	74	10%
Erhvervsfaglig	3.520	80%	395	9%	458	10%
KVU	651	88%	43	6%	43	6%
MVU	3.428	89%	222	6%	185	5%
LVU	1.310	92%	77	5%	44	3%
Uoplyst	64	48%	17	13%	52	39%
Fars uddannelse						
Grundskole	1.503	71%	234	11%	375	18%
Gymnasiet	623	86%	44	6%	58	8%
Erhvervsfaglig	4.558	83%	458	8%	491	9%
KVU	1.083	86%	107	8%	72	6%
MVU	1.487	89%	95	6%	92	6%
LVU	1.411	91%	86	6%	55	4%
Uoplyst	86	54%	27	17%	47	29%
Forældres uddannelse						
Grundskole	464	58%	115	14%	220	28%
Gymnasiet	210	75%	26	9%	44	16%
Erhvervsfaglig	3.661	78%	459	10%	531	11%
KVU	934	84%	97	9%	80	7%
MVU	3.443	89%	226	6%	221	6%
LVU	2.031	91%	126	6%	78	3%
Uoplyst	8	31%	2	8%	16	62%

Tabellen viser en slående sammenhæng mellem forældres uddannelsesniveau og andelen af børn i de tre indsatsgrupper. Der er en systematisk lineær sammenhæng mellem forældres højst fuldførte uddannelse og andelen af børn i Generel indsats (dvs. de børn uden sproglige problemer). Jo længere uddannelse, desto flere børn i Generel indsats. Omvendt er der systematisk flere børn i Særlig indsats (de børn med de største sproglige vanskeligheder), jo lavere uddannelse forældrene har.

På trods af dette kan vi konstatere at hvis man samlet skal beskrive i hvor høj grad forældres uddannelsesbaggrund kan forudsige variationen blandt børnene (den positive prædiktive værdi), kan vi i bedste fald kun finde 14% af de børn der er placeret i Fokuseret indsats og 28% af de børn der er placeret i Særlig indsats.

3.2.2 Betydning af forældres tilknytning til arbejdsmarkedet

I Tabel 3-4 præsenteres fordelingen af børn på indsatsgrupper fordelt på mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet. Tabellen er baseret på alle sprogvurderede børn.

Tabel 3-4: Betydning af mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet for fordelingen af børn på indsatsgrupper

Tilknytning	Generel indsats		Fokuseret indsats		Særlig indsats	
Mors tilknytning til arbejdsmarkedet						
Lønmodtager på højest	1886	92%	100	5%	66	3%
Lønmodtager på mellem	3060	89%	222	6%	167	5%
Lønmodtager på grund	3204	82%	329	8%	373	10%
Anden lønmodtager	960	75%	138	11%	187	15%
Selvstændige	258	83%	15	5%	36	12%
Barselsdagpenge	87	77%	9	8%	17	15%
Uddannelsesforanstaltning	175	63%	29	10%	76	27%
Overførselsindkomst	241	63%	65	17%	76	20%
Øvrige uden for arbejde	831	73%	127	11%	174	15%
Pension	49	58%	17	20%	18	21%
Fars tilknytning til arbejdsmarkedet						
Lønmodtager på højest	2170	91%	134	6%	89	4%
Lønmodtager på mellem	1811	89%	120	6%	97	5%
Lønmodtager på grund	3451	81%	387	9%	447	10%
Anden lønmodtager	1999	78%	242	9%	309	12%
Selvstændige	817	82%	78	8%	96	10%
Barselsdagpenge	3	100%	0	0%	0	0%
Uddannelsesforanstaltning	49	61%	6	8%	25	31%
Overførselsindkomst	95	66%	19	13%	31	21%
Øvrige uden for arbejde	291	74%	40	10%	63	16%
Pension	65	53%	25	20%	33	27%

Tabellen viser en sammenhæng mellem forældres tilknytning til arbejdsmarkedet og barnets placering i indsatsgrupper. Der er både en forskel afhængig af om forældrene er i arbejde eller uden for arbejdsmarkedet ligesom der er forskel mellem forskellige former for beskæftigelse. Sammenhængen går i samme retning som med uddannelsesbaggrund (bemærk dog at tallene er meget små i forbindelse med nogle af beskæftigelsesgrupperne).

Som vi så med forældres uddannelsesbaggrund er sammenhængen ikke én til én. Ved at benytte forældres tilknytning til arbejdsmarkedet til at forudsige hvilke børn der ville have behov for en opfølgning, ville vi i bedste fald kunne finde op til 20% af børn i Fokuseret indsats og op til 31% i Særlig indsats.

3.2.3 Betydning af oprindelsesland (etnisk herkomst)

Indledningsvis skal der igen henledes opmærksomhed på at antallet af børn med vestlig baggrund er meget lille hvorfor resultater for denne gruppe af børn skal fortolkes med forbehold.

Tabel 3-5 viser fordelingen af børn på indsatsgrupper afhængig af barnets oprindelsesland.

Tabel 3-5: Fordeling på indsatsgrupper fordelt på barnets oprindelsesland

Oprindelsesland	Generel indsats		Fokuseret indsats		Særlig indsats	
Danmark, Grønland og Færøerne	10.624	84%	990	8%	971	8%
Vestlig	28	52%	5	9%	21	39%
Ikke-vestlig	99	28%	56	16%	198	56%

En sammenligning af børn fordelt på oprindelsesland viser et differentieret billede. Andelen af børn fra Danmark-Grønland-Færøerne og børn med vestlig baggrund der placeres i Fokuseret indsats svarer til hinanden, mens andelen er dobbelt så høj for børn med ikke-vestlig baggrund. Med hensyn til børn i Særlig indsats er andelen af børn med vestlig og ikke-vestlig baggrund markant højere sammenlignet med børn fra Danmark-Grønland-Færøerne. Der er altså flere børn med en anden etnisk baggrund en dansk (grønlandsk og færøsk) der er placeret i de to indsatsgrupper Fokuseret indsats og Særlig indsats. Omvendt kan vi også observere at mere end halvdelen af børn med vestlig baggrund og næsten en tredjedel af børn fra ikke-vestlige lande er placeret i Generel indsats og har altså ingen problemer med tilegnelsen af dansk selv når de sammenlignes med en dansk etsproget norm.

Igen skal det pointeres at børn med anden etnisk baggrund end dansk oftest er tosprogede. Derfor er det forventeligt at de scorer lavere og dermed oftere ender i Fokuseret indsats og Særlig indsats, når deres resultater vurderes efter en etsproget norm i mangel på en etableret tosproget norm. Med andre ord kan tosprogede score lavere i dansk uden at det nødvendigvis er tegn på indsatskrævende sproglige vanskeligheder. Der kræves mere forskning for at kunne sige hvor stor forskel der må være på et- og tosprogede før der kræves indsats. Men som minimum kan det siges at man ikke behøver at bekymre sig om tosprogede i gruppen Generel indsats (se også afsnit 4).

For at få et mere detaljeret billede af på hvilke dele af sprog vurderingsmaterialet børn med vestlig og ikke-vestlig baggrund scorer lavere end børn fra Danmark, Grønland og Færøerne, og hvor meget lavere de scorer, viser Tabel 3-6 den procentvise andel af børn med vestlig og ikke-vestlig baggrund der ligger under henholdsvis 5%-percentilen, 15%-percentilen og 50%-percentilen for de danske børn. Ud af tabellen kan man således læse hvor stor en procentdel af gruppen af børn med vestlig eller ikke-vestlig baggrund der ligger under henholdsvis 5%-percentilen, 15%-percentilen og 50%-percentilen for de danske børn (i givet fald skal procentandelen ligge over 5%, 15% og 50%) eller over de danske børn (så skal andelen ligger under 5%, 15% og 50%). Tager man Ordforråd som eksempel kan man se at 41% af børn med en ikke-vestlig baggrund har opnået en score for denne del der svarer til 5% af de lavest scorende børn fra Danmark, Grønland og Færøerne, dvs. de scorer væsentlig lavere på denne del.

Tabel 3-6: Procentvis andel af børn med vestlig og ikke-vestlig baggrund der ligger under henholdsvis 5%-percentilen, 15%-percentilen og 50%-percentilen for de danske børn

	I Ordforråd	II Sproglig opbygning	III Udtale af sproglyde	IV Skelen af sproglyde	V Hukommelse	VI Sprog- forståelse	VII Kommuni- kation
5%- percentil							
Vestlig	33%	33%	5%	17%	13%	35%	15%
Ikke-vestlig	41%	39%	11%	21%	20%	47%	26%
15%- percentil							
Vestlig	48%	35%	20%	28%	25%	48%	33%
Ikke-vestlig	58%	56%	16%	35%	24%	68%	46%
50%- percentil							
Vestlig	68%	65%	40%	63%	63%	70%	53%
Ikke-vestlig	81%	85%	39%	72%	63%	87%	72%

Af tabellen kan vi se at forskellen mellem børn med dansk baggrund og børn med vestlig og ikke-vestlig baggrund er mindst i forbindelse med Udtale af sproglyde (her scorer børn med vestlig og ikke-vestlig baggrund faktisk højere end børn med en dansk baggrund), Skelen af sproglyde samt Hukommelse, mens der er størst forskel i forbindelse med Ordforråd, Sproglig opbygning og Sprogforståelse.

Som tidligere vist, er ikke-vestlige forældre lavere uddannede end forældre fra Danmark, Grønland og Færøerne, og forældrenes uddannelse havde tydelig indflydelse på børnenes sprogvurdering. Således kunne de lavere scorer i sprogvurderingen af ikke-vestlige børn skyldes forældrenes lavere uddannelse. Derfor undersøgte vi om uddannelse influerede på sprogvurderingerne af ikke-vestlige børn isoleret set.

I Tabel 3-7 ses fordeling på indsatsgrupper fordelt på forældres højest fuldførte uddannelse for børn med forældre med ikke-vestlig baggrund (vi viser ikke fordelingen for børn hvis forældre har en vestlig baggrund da datamaterialet er for lille).

Tabel 3-7: Betydningen af mors, fars og forældres højst fuldførte uddannelse for fordelingen på indsatsgrupper for børn af forældre med ikke-vestlig baggrund

Uddannelsesgruppe	Generel indsats		Fokuseret indsats		Særlig indsats	
Mors uddannelse						
Grundskole	29	21%	20	14%	89	65%
Gymnasiet	8	24%	3	9%	22	67%
Erhvervsfaglig	32	37%	16	18%	39	45%
KVU	3	43%	2	29%	2	29%
MVU	11	37%	9	30%	10	33%
LVU	4	57%	1	14%	2	29%
Uoplyst	12	24%	5	10%	34	67%
Fars uddannelse						
Grundskole	28	21%	16	12%	87	66%
Gymnasiet	10	30%	7	21%	16	48%
Erhvervsfaglig	34	36%	18	19%	43	45%
KVU	0	0%	2	17%	10	83%
MVU	14	48%	4	14%	11	38%
LVU	6	43%	3	21%	5	36%
Uoplyst	7	18%	6	15%	26	67%
Forældres uddannelse						
Grundskole	15	16%	11	12%	69	73%
Gymnasiet	8	23%	4	11%	23	66%
Erhvervsfaglig	44	35%	23	18%	58	46%
KVU	3	20%	3	20%	9	60%
MVU	19	37%	11	22%	21	41%
LVU	7	39%	4	22%	7	39%
Uoplyst	3	21%	0	0%	11	79%

Hvis vi ser bort fra at fordelingen på indsatsgrupper er forskellig (jf. Tabel 3-5) kan vi her se at i forhold til betydningen af forældres uddannelse (mors, fars og forældres højeste) viser tabellen grundlæggende det samme resultat som for hele gruppen af sprogvurderede børn, dvs. at der er en sammenhæng mellem forældrenes uddannelseslængde og barnets placering i de tre indsatsgrupper (bemærk dog at der for nogle uddannelsesgrupper er meget få data, især i Generel indsats og Særlig indsats).

Tabel 3-8 illustrerer fordelingen af børn med ikke-vestlig baggrund i indsatsgrupper afhængig af mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet.

Tabel 3-8: Betydningen af mors og fars tilknytning til arbejdsmarkedet for børn af forældre med ikke-vestlig baggrund

Tilknytning	Generel indsats		Fokuseret indsats		Særlig indsats	
Mors tilknytning til arbejdsmarkedet						
Lønmodtager på højest	7	100%	0	0%	0	0%
Lønmodtager på mellem	9	56%	4	25%	3	19%
Lønmodtager på grund	30	43%	20	29%	20	29%
Anden lønmodtager	12	17%	12	17%	48	67%
Selvstændige	1	17%	1	17%	4	67%
Barselsdagpenge	0	0%	0	0%	4	100%
Uddannelsesforanstaltning	8	16%	4	8%	39	76%
Overførselsindkomst	17	43%	3	8%	20	50%
Øvrige uden for arbejde	15	18%	12	14%	56	67%
Pension	0	0%	0	0%	4	100%
Fars tilknytning til arbejdsmarkedet						
Lønmodtager på højest	8	73%	1	9%	2	18%
Lønmodtager på mellem	5	45%	3	27%	3	27%
Lønmodtager på grund	27	29%	14	15%	51	55%
Anden lønmodtager	26	25%	17	16%	61	59%
Selvstændige	11	35%	6	19%	14	45%
Barselsdagpenge	0	0%	0	0%	0	0%
Uddannelsesforanstaltning	4	20%	1	5%	15	75%
Overførselsindkomst	4	18%	4	18%	14	64%
Øvrige uden for arbejde	9	28%	5	16%	18	56%
Pension	5	17%	5	17%	20	67%

Hvis vi igen ser bort fra at fordelingen på indsatsgrupper er forskellig, viser også denne tabel at i forhold til betydningen af forældres tilknytning til arbejdsmarkedet, er resultatet grundlæggende det samme som for hele gruppen af sprogvurderede børn, dvs. at der er en sammenhæng mellem forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet og barnets placering i de tre indsatsgrupper (bemærk igen at der for nogle beskæftigelsesgrupper er meget få data).

I den sidste tabel (Tabel 3-9) har vi sammenlignet sammenhængen mellem børnenes placering på baggrund af sprogvurderingsmaterialet og pædagogernes subjektive vurdering af børnenes sproglige kompetencer målt ved pædagogernes svar på ét af de fem generelle spørgsmål som pædagogerne skal udfylde i forbindelse med sprogvurderingen, nemlig spørgsmålet: "Hvordan vurderer du barnets sprogtilegnelse sammenlignet med andre børn på samme alder?" Svarkategorierne er henholdsvis "langsom", "alderssvarende" eller "hurtig".

Tabel 3-9: Sammenhæng mellem børn indplacering i indsatsgrupper, og pædagogers kvalitative vurdering af børns sprogtilegnelse som hhv. langsom, alderssvarende og hurtig

Indsats	Langsom	Alderssvarende	Hurtig
Generel indsats	10%	70%	20%
Fokuseret indsats	56%	41%	3%
Særlig indsats	89%	11%	0%

Tabel 3-9 viser at for gruppen af børn som sprogvurderingsmaterialet placerede i Generel indsats vurderede pædagogerne at 10% af disse børn havde en langsom sprogtilegnelse, mens de resterende børn blev vurderet til enten at have en alderssvarende (dvs. typisk) sprogtilegnelse eller at være hurtigere. Modsat vurderede pædagogerne at 89% af de børn som sprogvurderingsmaterialet placerede i Særlig indsats, havde en langsom sprogtilegnelse mens de resterende 11% vurderedes at have en alderssvarende sprogtilegnelse. For begge de nævnte sammenligninger var der altså en stor overensstemmelse mellem sprogvurderingsmaterialets placering af børn og pædagogernes kvalitative vurdering. I forhold til den gruppe som sprogvurderingsmaterialet placerede i Fokuseret indsats, er der stor uoverensstemmelse mellem sprogvurderingsmaterialets placering og pædagogernes vurdering. Her vurderer pædagogerne at 56% har en langsom sprogtilegnelse, mens 43 børn af pædagogerne vurderes til enten at være alderssvarende eller hurtige.

Samlet kan vi altså se at pædagogerne i ret høj grad kan identificere de børn som falder i Særlig indsats, men man skal være opmærksom på at pædagogerne klassificerer omkring 19% af alle børn som langsomme, og at halvdelen af disse børn bliver placeret i Generel indsats. Vi kan altså ikke sige at pædagoger er i stand til at forudsige resultatet af sprogvurderingsmaterialet. Dette gælder i endnu højere grad med hensyn til børns indplacering i Fokuseret indsats, hvor næsten halvdelen af børn i denne gruppe bliver betragtet af pædagogerne som alderssvarende.

4 Diskussion

I denne rapport har vi undersøgt hvilken betydning forskellige kendte risikofaktorer har for sprogtiltagelsen. Undersøgelsen er baseret på sprogvurderinger af 12.992 børn som stammer fra databasen "Sprogvurdering.dk". Undersøgelsen er den til dato største undersøgelse af 3-årige danske børns sprogtiltagelse. Datamaterialet er repræsentativt i forhold til befolkningsgruppen som helhed hvad angår børnenes køn og andel af forældrenes uddannelsesmæssige baggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet, men andelen af børn med anden herkomst end dansk er mindre i datamaterialet end andelen i hele populationen, hvilket skal tages med i fortolkningen af data.

Forskning viser tæt sammenhæng mellem talesprog og læsning hvilket betyder at børns tidlige talesprog kan forudsige kompetencer inden for læsning (NICHD, 2005). Set i lyset af dette er denne undersøgelse også vigtig i forhold til den aktuelle samfundsdebat omkring børns læsning og at børn skal blive bedre til at læse. En forbedring af børns læsekompetencer starter nemlig med en styrkelse af deres talesprog.

4.1 Overordnet fordeling af børn på indsatsgrupper og køn

Ingen forskere kan i dag fortælle præcist hvor mange procent af børn der skal sprogvurderes – endsige hvem – for at være sikker på at identificere så mange af de børn der har sproglige vanskeligheder som overhovedet muligt. I forhold til fordeling af børn i de tre indsatsgrupper har vi i stedet på forhånd taget et valg med hensyn til hvor mange børn der skal være i de tre indsatsgrupper, nemlig at de 5% af børnene med laveste scorer skal placeres i Særlig indsats, at de næste 10% skal placeres i Fokuseret indsats, mens de 85% højest scorende skal placeres i Generel indsats. Som omtalt i afsnit 1.3 er disse valg motiveret af både hidtidig praksis i Danmark og international forskning. I princippet kunne man have valgt andre grænser, for valget handler også om hvor mange børn man mener samfundet har ressourcer til at følge nærmere op på. Hvis man valgte at identificere de 25% lavest scorende børn, ville risikoen for at overse børn være lavere, men til gengæld ville dagtilbuddene formentlig også i højere grad komme til at følge op på børn som ikke har nogen sproglige problemer.

Undersøgelsen har vist at fordelingen af børn i indsatsgrupperne ikke er fuldstændig i overensstemmelse med den tilstræbte fordeling, dvs. der er flere børn i Særlig indsats end tilstræbt og lidt færre i Fokuseret indsats og i Generel indsats. Med udgangspunkt i det ovenstående skyldes den mindre uoverensstemmelse tekniske forhold. Grænserne (cut-off scorerne) for hvornår barnet falder i de to indsatsgrupper som blev fastlagt på basis af normeringsstudiet, var ikke præcise nok i forhold til at opnå den ønskede fordeling. Normeringsstudiet var med andre ord ikke stort nok til at kunne fastsætte præcise cut-off scorer (som omtalt i afsnit 2 var vi pga. datasættets størrelse nødt til at ekstrapolere i nogle aldersgrupper, og dette kan være medvirkende til at den forventede fordeling ikke er opnået). Det samme gør sig gældende i forhold til fordelingen af piger og drenge. Også her er årsagen teknisk. Normeringen i første version var ikke præcis nok til at opnå den tilstræbte lige fordeling af piger og drenge i de tre indsatsgrupper. Cut-off scorerne kan imidlertid ændres på basis af denne nye undersøgelse så den tilstræbte fordeling opnås.

Det er vigtigt at være opmærksom på at resultat *ikke* kan fortolkes sådan at denne undersøgelse har vist at der er flere børn med sproglige problemer end vi oprindeligt troede. Undersøgelsen kan heller ikke tolkes sådan at der er flere drenge end piger der har sproglige problemer. Som omtalt i introduktionen kræver det sammenligninger med andre metoder for at afgøre om de børn der er placeret i Fokuseret og Særlig indsats rent faktisk har sproglige problemer. Det allerbedste ville have været at sammenligne resultater baseret på "Sprogvurderingsmaterialet med 3-årige"

med en anden vurdering af de samme børns sprog baseret på et materiale som alle fagfolk var enige om kunne vurdere danske børns sprog på en pålidelig måde. Et sådant materiale findes desværre ikke i Danmark, men i stedet for er vi pt. ved at gennemføre et opfølgingsstudie af de børn som er placeret i de to indsatsgrupper Fokuseret indsats og Særlig indsats i 12 kommuner. Selvom det foreløbige resultat tyder på at fagfolk i meget høj grad vurderer børnene på samme måde som sprogvurderingsmaterialet, så kræver det ikke bare grundige analyser af disse resultater, men også nye langtidsstudier for at afgøre hvem af børnene der også på sigt har indsatskrævende sproglige problemer. Vi har som omtalt flere gange ikke pt. den forskningsmæssigt fornødne viden til præcist at kunne afgøre hvem af de børn der scorer lavere end kammeraterne på samme alderstrin der har brug for en efterfølgende pædagogisk indsats – og hvor meget lavere barnet skal score for at en indsats er påkrævet.

Hvad kendetegner så de børn der ifølge sprogvurderinger med "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" ser ud til at kunne have sproglige problemer, og hvor præcist kan disse kendetegn, eller risikofaktorer, bruges til på forhånd at udpege børn med potentielle sproglige problemer med henblik på at målrette sprogvurderinger mod disse børn?

Overordnet set viser undersøgelsen at børn med forældre uden uddannelse eller med kort uddannelse (fx en erhvervsfaglig uddannelsesbaggrund), børn af forældre med svag tilknytning til arbejdsmarkedet eller børn af lønmodtagere på grundniveau, samt børn af familier med en anden etnisk baggrund end dansk oftere er placeret i Fokuseret indsats og i Særlig indsats end andre børn. I det følgende vil vi først gennemgå betydningen af hver af de tre risikofaktorer og efterfølgende adressere om sådanne faktorer kan anvendes til at identificere børn som skal sprogvurderes.

Indledningsvis skal vi slå fast at vi alene kigger på korrelationer, og at undersøgelser med et design som dette ikke er velegnet til at fastslå årsagssammenhænge. Derudover er det vigtigt at påpege at flere af risikofaktorerne er relaterede (fx etnisk herkomst og uddannelsesniveau, se neden for), og at effekterne er confundet. Forskere har endnu ikke nogen overordnet forståelse af hvordan de forskellige risikofaktorer er relateret, men det er et mål for fremtidig forskning at forstå dette bedre. Der kan også være et generelt problem med at sammenligne børn med anden etnisk baggrund end dansk med hele børnegrupper. Selvom resultatet i denne undersøgelse peger på at de undersøgte faktorer "virker" på samme måde, så er der anden forskning der viser at risikofaktorer ikke fungerer på samme måde hos disse grupper af børn, og at der kan være kulturelle bias i fortolkningen af data (National_Research_Council, 2008). Disse forbehold skal tages med i betragtning når resultaterne vurderes.

Børn af forældre med ingen eller kort uddannelsesbaggrund har en øget risiko for at blive placeret i Fokuseret indsats og Særlig indsats

Overordnet set peger undersøgelsen på at der er en tydelig sammenhæng mellem forældres uddannelsesbaggrund og barnets placering i indsatsgrupper. Jo kortere uddannelse forældrene har, jo større sandsynlighed er der for at barnet er placeret i Særlig indsats. Der er dog langt fra tale om et et-til-et-forhold således at alle børn med lavtuddannede forældre er i Særlig indsats, og ingen børn af højtuddannede forældre er det. Det peger på at vi ved hjælp af denne faktor i bedste fald kan finde subgrupper hvor 14% af børnene er placeret i Fokuseret indsats og subgrupper hvor 28% af børnene er placeret i Særlig indsats.

Børn af forældre med svag tilknytning til arbejdsmarkedet eller børn af lønmodtagere på grundniveau har en øget risiko for at blive placeret i Fokuseret indsats og Særlig indsats

Undersøgelsen viser en sammenhæng mellem forældres arbejdsmarkedstilknytning og barnets placering i de tre indsatsgrupper. Tendensen er den samme som i forbindelse med forældres uddannelsesbaggrund, dvs. jo svagere tilknytning til arbejdsmarkedet og jo lavere lønmodtagerniveau, jo større sandsynlighed er der for at barnet er placeret især i Særlig indsats. Også her kan faktoren bruges til at finde subgrupper hvor der er en øget grad af børn med sproglige problemer (allerhøjest 32%).

Den nærværende undersøgelse bekræfter således den tendens som flere udenlandske studier har peget på med hensyn til forældrenes socioøkonomiske status målt ved forældres uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet. Resultatet svarer også til en dansk undersøgelse der har undersøgt sammenhængen mellem talesprog og læsning fra børnehaveklassen til 2. klasse (Juhl, 2008). Til gengæld svarer resultatet af denne undersøgelse ikke til den tidligere omtalte undersøgelse af mere end 6.000 danske børns tidlige sprogtilegnelse (Bleses et al., 2008), men forklaringen skal findes i undersøgelsernes datamæssige grundlag. I modsætning til den tidligere undersøgelse er dennærværende undersøgelse repræsentativ i forhold til forældres uddannelses- og beskæftigelsesniveau.

En undersøgelse baseret på det amerikanske "Early Childhood Longitudinal Study" har desuden vist at skoler og nabokvarterer bidrog mere til SES-relaterede forskelle i børns præstationer end familierelaterede karakteristika (Aikens & Barbarin, 2008; se også Sirin, 2005). Dvs. at det betød mere om man boede i et lavt-SES område, end om familien havde lav SES. Det vil være interessant at undersøge dette i en dansk sammenhæng da dagtilbud der er beliggende i områder med mange SES-betingede problemer møder andre pædagogiske udfordringer end dagtilbud der ligger i områder uden SES-relaterede problemer. Dette kan have konsekvenser for behovet og tilrettelæggelsen af den pædagogiske praksis.

Børn af anden etnisk herkomst end dansk har en markant øget risiko for at blive placeret i Fokuseret indsats og Særlig indsats

Undersøgelsens resultat med hensyn til betydningen af etnisk herkomst i relation til tilegnelsen af dansk (ikke barnets samlede sproglige kompetencer) bekræfter de undersøgelser der har vist at børn med anden etnisk oprindelse scorer lavere på et givet alderstrin når deres tilegnelse af majoritetssproget måles. Dette resultat er påvirket af mange forskellige faktorer. For det første har nogle af børnene måske kun havde været i Danmark i kort tid og er derfor ikke nået så langt i deres tilegnelse af dansk. Nogle undersøgelser tyder også på at forældres oprindelsesland har en indflydelse, og en faktor som hvorvidt der tales dansk i hjemmet, vil også være en medvirkende faktor til at forklare resultatet. Som vi beskrev ovenfor, er der en større andel af børn med en ikke-vestlig baggrund hvis forældre kun har grundskolen eller en kort uddannelse som højeste uddannelse, dvs. i forbindelse med denne gruppe optræder mere end én risikofaktor.

Flere børn med ikke-vestlig end med vestlig baggrund vurderes til at have dansksproglige vanskeligheder, selvom der er stor variation. På trods af at der er markant flere børn der placeres i Fokuseret indsats og især Særlig indsats er mere end halvdelen af børn med vestlig baggrund og næsten en tredjedel af børn fra ikke-vestlige lande placeret i Generel indsats og har altså ingen problemer med tilegnelsen af dansk selv når de sammenlignes med en dansk etsproget norm.

Vi kunne også konstatere at børn med anden etnisk herkomst end dansk ikke scorer lige lavt i forhold til danske børn på alle de sprogområder som materialet undersøger. Forskellene er

mindst i forbindelse med Udtale af sproglyde, Skelnen af sproglyde og Hukommelse, mens der er størst forskel i forbindelse med Ordforråd, Sproglig opbygning og Sprogforståelse. Dette resultat er også forventeligt i forhold til tidligere undersøgelser. Sidst men ikke mindst, kunne vi observere at forældrenes uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet har den samme indflydelse på sprogtilegnelsen hos børn med ikke-vestlig baggrund som hos hele populationen. Undersøgelsen støtter derfor de studier der har peget på at SES hænger sammen med børns sprog på samme måde uanset etnisk herkomst (Mistry et al., 2008). Her er det dog vigtigt at være opmærksom på confounding af faktorer. En del af den bagvedliggende årsagsforklaring kan fx være at forældre med en ikke-vestlig baggrund der samtidigt har en kort uddannelse, taler mindre eller ingen dansk i hjemmet.

Som omtalt tidligere, er det vigtigt at huske på at det alene er den *dansksproglige* udvikling der vurderes. Det er også vigtigt at være opmærksom på at tolkningen af de børn der falder i henholdsvis Fokuseret indsats og Særlig indsats ikke er ens for et- og tosprogede børn. De tosprogede børn der identificeres som havende dansksproglige problemer ifølge den etsprogede norm, kan deles i to grupper. Den ene gruppe består af tosprogede som ligger under den danske etsprogede norm, men som har alderssvarende tosprogede kompetencer. Den anden gruppe består af tosprogede der har reelle sproglige problemer som vil vise sig i både første- og andetsproget. Den sidste gruppe kræver indsats, mens det endnu er et åbent spørgsmål om alle børn i den første gruppe gør.

Som tidligere nævnt, vil tosprogede alt andet lige score lavere end etsprogede i visse test, hvilket ikke altid skal ses som et problem. Har man alderssvarende tosprogede kompetencer, kan de lavere dansksproglige kompetencer være et udtryk for at man er på vej fra en situation hvor førstesproget har været det dominerende til at andetsproget, dansk, bliver det dominerende. En sådan overgang oplever de fleste immigrantbørn, og den sker ganske uproblematisk hvis de rette betingelser er til stede. For disse børn kræves der ingen speciel indsats udover et stimulerende sprogmiljø. Det er vigtigt at være opmærksom på at børnene i denne undersøgelse kun er 3 år gamle, og måske kun har lært dansk i 1-2 år. Derfor er det måske påkrævet med en opfølgende sprogvurdering 6-12 mdr. senere for at vurdere om barnet undergår en for tosprogede planmæssig dansksproglig udvikling. Der er en meget beklagelig mangel på systematisk dansk forskning i sprogtilegnelse hos tosprogede i Danmark som ville have kunne hjælpe med at vurdere under hvilke omstændigheder tosprogede har brug for hjælp med sprogtilegnelsen. Det kunne fx være meget informativt at vide hvilke (dansk-)sproglige områder (fx ordforråd, ordgenkendelse, grammatisk kompleksitet, udtale og fonologisk opmærksomhed) der påvirker sprogtilegnelsen og dermed også evnen til at lære at læse og fagligt niveau i skolen i det hele taget. Dette ville hjælpe til at skille tosprogede med uproblematisk dansksproglig tilegnelse fra indsatskrævende tosprogede.

Samlet set kan vi konkludere at selvom risikofaktorer kan forudsige en del af variationen blandt børn, og at nogle børn er "truet" af mere end én risikofaktor, så ville de ikke tilsammen gøre at pædagoger med sikkerhed kunne udpege de børn der var mest udsatte for at have sproglige problemer. Dette resultat svarer principielt til andre undersøgelser af risikofaktorer. En australsk undersøgelse baseret på 1.720 børn viste fx at 12 risikofaktorer samlet forklarede mellem 4% og 7% af variationen i sproglige kompetencer hos 2-årige børn (Reilly et al., 2007), mens 9 risikofaktorer i en britisk undersøgelse af 5765 tvillinger kunne forklare 23% af variationen hos 4årige børn (Pike, Iervolino, Eley, Price, & Plomin, 2006).

Vi undersøgte også om der var sammenhæng mellem sprogvurderingsmaterialets placering af børn og pædagogernes kvalitative vurdering. Mens der er stor overensstemmelse i vurderingen af børn der af sprogvurderingsmaterialet er placeret i Særlig indsats er der stor uoverensstemmelse med hensyn til børn der af sprogvurderingsmaterialet er placeret i Fokuseret indsats, hvor næsten halvdelen af børn i denne gruppe af pædagogerne bliver betragtet som alderssvarende. Det er ikke muligt ud fra denne sammenligning at afgøre om det er resultatet fra sprogvurderingen eller pædagogernes vurdering der er den mest pålidelige. Det vil blive undersøgt nærmere i specielle opfølgingsstudier. Vi kan dog allerede nu tilføje at de første resultater fra det opfølgingsstudie som er blevet omtalt tidligere, peger på en stor overensstemmelse mellem sprogvurderingsmaterialet og pædagogernes og talepædagogernes efterfølgende vurdering af børn i Fokuseret indsats og Særlig indsats. Resultatet kunne derfor pege på at mens pædagogerne er gode til at udpege de børn der har massive sproglige problemer, så er det meget sværere for dem at udpege børn med mindre udtalte, men dog indsatskrævende sproglige problemer.

Såvel analyserne af risikofaktorer som analyserne af sammenhængen mellem børns indplacering i indsatsgrupper, og pædagogers kvalitative vurdering af børnenes sprogtilegnelse peger på mulige faldgrupper i forhold til indføringen af målrettede sprogvurderinger. De risikofaktorer som vi har undersøgt, vil kun i begrænset omfang kunne gøre det nemmere for pædagoger at vurdere hvilke børn de skal være opmærksomme på, da de kun i et vist omfang er i stand til at forudsige hvilke børn der har sproglige problemer. Dette udelukker selvfølgelig ikke at der kan vise sig andre risikofaktorer som ikke er undersøgt her – eller en kombination af risikofaktorer – der tilsammen kan føre til en mere sikker identifikation af børn der har behov for en egentlig sprogvurdering.

Det afgørende problem er formentlig heller ikke at identificere de børn hvor en række risikofaktorer optræder og som klart skiller sig ud fra resten af børnegruppen. Problemet er snarere at identificere den gruppe af børn hvor færre risikofaktorer optræder – eller måske slet ingen - men som alligevel har eller er i risikozonen for udvikling af sproglige vanskeligheder. Jo færre eksplicitte risikofaktorer og jo færre udadvendte "symptomer" på problemer, jo større er sandsynligheden for at overse et barn med sproglige problemer.

5 Perspektiver

Analyserne som er præsenteret i denne rapport er de første baseret på resultater fra sprogvurderingerne af 3-årige børn i Danmark. Den foreliggende rapport begrænser sig til at beskrive sammenhænge mellem 3 risikofaktorer og resultater fra sprogvurderingen. Denne beskrivelse er vigtig, især med hensyn til at få en bedre forståelse af nødvendigheden af systematiske sprogvurderinger på den ene side, men også til at få en øget viden om begrænsningen af kendte risikofaktorer med hensyn til at identificere børn med sprogvanskeligheder. På den måde kunne vi også bekræfte at det som international forskning har vist i (overvejende) engelsktalende børn, også gælder for børn som skal tilegne sig dansk. Datamaterialet er imidlertid en rig kilde af informationer der kan udnyttes til at udbygge vores viden på en række andre punkter også, og det bliver hele tiden større og større idet alle nye sprogvurderinger løbende gemmes i systemet.

For det første kan datamaterialet udnyttes til at forbedre både "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" samt "Tillægsmateriale til tosprogede". Undersøgelser af den interne validitet af "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" peger på at mens nogle dele af materialet fungerer optimalt (især forældres vurdering af Ordforråd og Sætningsopbygning og pædagogers vurdering af børns kommunikative kompetencer), så skal andre dele justeres så materialet bliver endnu bedre til at identificere de børn der har problemer og til at udbygge vores viden om denne gruppe af børn. Udover datamaterialet kan det opfølgingsstudie som blev omtalt tidligere også anvendes til at kvalificere materialet (Bleses, Vach, Lum, Jørgensen, & Jensen, Under udarbejdelse).

For det andet kan datamaterialet bruges til at øge vores viden om et- og tosprogede børns sprogtilegnelse som kan kvalificere indsatsen over for de børn som sprogvurderingsmaterialet peger på har brug for hjælp. Vi har indtil nu kun meget få store populationsbaserede undersøgelser af 3-årige tosprogede børns sprog (Bleses & Højen, 2009; Bleses, Vach, Slott et al., 2008a; Bleses, Vach, Slott et al., 2008b; Bleses, Vach, & Wehberg, 2008) og især har vi ikke meget forskningsbaseret viden om børn med forsinket sprog og sproglige vanskeligheder på dette alderstrin. Med udgangspunkt i datamaterialet vil vi kunne øge vores viden om sproglige vanskeligheder hos børn, og der vil bl.a. kunne udvikles særlige "udviklingsprofiler" for børn med sproglige vanskeligheder som kan anvendes til at kvalificere den sproglige indsats. Evidensbaseret viden om tosprogede børns tilegnelse af dansk og sammenhængen med modersmålstilegnelsen i hele dagtilbudsperioden er stort set ikke-eksisterende på grund af manglende empiriske undersøgelser. Dette materiale er derfor på trods af dets endnu beskedne størrelse hvad angår børn med anden etnisk herkomst end dansk det hidtil største materiale af tosprogede 3-årige børn i Danmark. På sigt – når der er endnu flere tosprogede børn der er blevet sprogvurderet - vil datamaterialet også kunne bruges til at lave udviklingsprofiler for tosprogede børn som kan pege på typiske problemstillinger i sprogudviklingen hos disse børn. Undersøgelsen vil også kunne øge vores viden om andre minoritetsgruppers sprogtilegnelse og særlige behov, fx børn med lav SES-baggrund, herunder udsatte børn.

Indføring af sprogvurdering og anvendelsen af sprogvurderingsmaterialet har i sig selv taget os et første skridt mod en mere kvalificeret indsats fordi den har givet pædagogerne nogle faglige briller og en ny opmærksomhed både på det enkelte barns sprog, men også den sprogindeks som foregår i dagtilbuddet. Når det er sagt, må man også samtidigt sige at vi i Danmark mangler viden om hvordan vi bedst understøtter sproget hos bestemte grupper af børn. Vi mangler effektstudier hvor vi sammenligner forskellige sproglige indsatser og måler på i hvor høj grad forskellige indsatser kan afhjælpe børn med forskellige typer af sproglige problemer. Sådanne studier ville kunne kombineres med undersøgelser som den vi har præsenteret i denne rapport, og de ville tilsammen bidrage substantielt til at kvalificere den sproglige indsats i Danmark for børn med særlige behov.

6 Referencer

- Aikens, N. L., & Barbarin, O. (2008). Socioeconomic differences in reading trajectories: The contribution of family, neighborhood, and school contexts. *Journal of Educational Psychology*, 100(2), 235-251.
- Arriaga, R. I., Fenson, L., Cronan, T., & Pethick, S. J. (1998). Scores on the MacArthur Communicative Development Inventory of Children from Low-and Middle-Income Families. *Applied Psycholinguistics*, 19(2), 209-223.
- Ayoub, C., O'connor, E., Rappolt-Schlicht-Schlichtmann, Vallotton, C., Raikes, H., & Chazan-Cohen, R. (in press). Cognitive skill performance among young children living in poverty: Risk, change, and the promotive effects of Early Head Start. *Early Childhood Research Quarterly*.
- Berglund, E., & Eriksson, M. (2000). Communicative Development in Swedish Children 16-28 months old: The Swedish Early Communicative Development Inventory-Words and Sentences. *Scandinavian Journal of Psychology*, 41(2), 133-144.
- Bleses, D. (2009). National sprogvurdering i Danmark. In D. Bleses & A. Højen (Eds.), *Når børn lærer sprog. Dansk sprogtilegnelsesforskning i et internationalt perspektiv* (pp. 203-232). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Bleses, D., & Højen, A. (Red.). (2009). *Når børn lærer sprog. Dansk sprogtilegnelsesforskning i et internationalt perspektiv*: Syddansk Universitetsforlag.
- Bleses, D., Jensen, K. Ø., Vach, W., & Jørgensen, R. (2008). Tillægsmateriale til tosprogede: et første skridt mod en ny tilgang til vurdering af tosprogede dansksproglige udvikling. *Talehørenyt*, December.
- Bleses, D., Jørgensen, R. N., Vach, W., & Jensen, K. Ø. (2008). Beskrivelse af proceduren omkring udvikling af "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige". *Sprogvurderingsmateriale udviklet for Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender*, 2007. Center for Child Language e-prints, 8, .
- Bleses, D., Lum, J., & Vach, W. (Under udarbejdelse). Patterns of language delays in Danish children. Analysis based on 10.000 language assessment of three year old Danish children [arbejdstitel]. .
- Bleses, D., Vach, W., Jørgensen, R. N., & Worm, T. (Accepteret). The internal validity and acceptability of the Danish SI-3: a language screening instrument for 3-year-olds. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*.
- Bleses, D., Vach, W., Lum, J., Jørgensen, R. N., & Jensen, K. Ø. (Under udarbejdelse). Videreudvikling af "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige".
- Bleses, D., Vach, W., Slott, M., Wehberg, S., Thomsen, P., Madsen, T., et al. (2008a). The Danish Communicative Development Inventories: validity and main developmental trends. *Journal of Child Language*, 35, 651-669.
- Bleses, D., Vach, W., Slott, M., Wehberg, S., Thomsen, P., Madsen, T., et al. (2008b). Early vocabulary development in Danish and other languages: a CDI-based comparison *Journal of Child Language*, 35, 619-650
- Bleses, D., Vach, W., & Wehberg, S. (2008). Individuelle forskelle i danske børns tidlige sprogtilegnelse: hvad kan børne- og forældrerelaterede baggrundsfaktorer forklare? *Psyke og Logos*, 2, 512-537.
- Bornstein, M. H., & Bradley, R. H. (2003). *Socioeconomic Status, Parenting, and Child Development*: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bornstein, M. H., Hahn, C. S., & Haynes, O. M. (2004). Specific and general language performance across early childhood: Stability and gender considerations. *First Language*, 24(3), 267.
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 371-399.

- Buschmann, A., Jooss, B., Rupp, A., Dockter, S., Blaschikowitz, H., Heggen, I., et al. (2008). Children with developmental language delay at 24 months of age: results of a diagnostic work-up. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 50(3), 223-229.
- Carson, D. K., Klee, T., Perry, C. K., Donaghy, T., & Muskina, G. (2003). Measures of language proficiency as predictors of behavioral difficulties, social and cognitive development in 2-year-old children. *Studies*, 16, 507-552.
- Center for Børnesprog, Syddansk Universitet (set på nettet 5. januar 2010).
<http://www.humaniora.sdu.dk/boernesprog/Video/Sprogvurdering.dk.mp4>
- Dale, P. S., & Goodman, J. C. (2005). Commonality and individual differences in vocabulary growth. *Beyond nature–nurture: Essays in honor of Elizabeth Bates*, 41–78.
- Dale, P. S., Price, T. S., Bishop, D. V. M., & Plomin, R. (2003). Outcomes of Early Language Delay I. Predicting Persistent and Transient Language Difficulties at 3 and 4 Years. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 46(3), 544-560.
- Danmarks Statistik (set på nettet 5. januar 2010).
<http://www.dst.dk/Vejviser/dokumentation/times/emnegruppe/emne/variabel.aspx?sysrid=421567×path=1013%7C>
- De Feyter, J., & Winsler, A. (Under udgivelse). The early developmental competencies and school readiness of low-income, immigrant children: Influences of generation, race/ethnicity, and national origins. *Early Childhood Research Quarterly*.
- Dollaghan, C. A. (2004). Taxometric analyses of specific language impairment in 3-and 4-year-old children. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 47(2), 464-475.
- Durham, R. E., Farkas, G., Hammer, C. S., Bruce Tomblin, J., & Catts, H. W. (2007). Kindergarten oral language skill: A key variable in the intergenerational transmission of socioeconomic status. *Research in Social Stratification and Mobility*, 25(4), 294-305.
- EVA. (2009). Sprogvurderinger på dagtilbudsområdet og børnenes resultater. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Fenson, L., Marchman, V., Thal, D., J., Dale, P. S., Reznick, J. S., & Bates, E. (2007). *MacArthur-Bates Communicative Development Inventories. Users Guide and Technical Manual* (2. edition. ed.). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Galsworthy, M. J., Dionne, G., Dale, P. S., & Plomin, R. (2000). Sex differences in early verbal and non-verbal cognitive development. *Developmental Science*, 3(2), 206-215.
- Hoff, E. (2003). The Specificity of Environmental Influence: Socioeconomic Status Affects Early Vocabulary Development Via Maternal Speech. *Child Development*, 74(5), 1368-1378.
- Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26(1), 55-88.
- Horwitz, S. M., Irwin, J. R., Briggs-Gowan, M. J., Bosson Heenan, J. M., Mendoza, J., & Carter, A. S. (2003). Language delay in a community cohort of young children. *Journal of the American Academy of child and adolescent psychiatry*, 42(8), 932-940.
- Højen, A. (2009). Tosproghed: Sproglig udvikling, kompetencer og konsekvenser. In D. Bleses & A. Højen (Eds.), *Små børn - store udfordringer. Dansk sprogtilgængelsesforskning i et internationalt perspektiv* (pp. 261-296). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Im-Bolter, N., & Cohen, N. J. (2007). Language impairment and psychiatric comorbidities. *The Pediatric Clinics of North America*, 54(3), 525-542.
- Indenrigs- og Socialministeriet (set på nettet 5. januar 2010).
<http://www.ism.dk/Temaer/social-omraader/Boern-unge-og-familie/Dagtilbudsområdet/Dagtilbud/Sprogvurdering/Sider/Start.aspx>
- Jensen, K. Ø., Jørgensen, R. N., Bleses, D., & Vach, W. (2009). Sprogvurdering.dk. System til håndtering af "Sprogvurderingsmateriale til 3-årige" og Tillægsmateriale til tosprogede. *Dansk Audiologipædi*, 4, 4-15.

- Juhl, H. (2008). Sproglige færdigheder i børnehaveklassen – en sammenligning af årgang 2004 og 2007: Center for Læseforskning.
- King, T. M., Rosenberg, L. A., Fuddy, L., McFarlane, E., Sia, C., & Duggan, A. K. (2005). Prevalence and early identification of language delays among at-risk three year olds. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 26(4), 293.
- Kohnert, K. J., Bates, E., & Hernandez, A. E. (1999). Balancing bilinguals: Lexical-semantic production and cognitive processing in children learning Spanish and English. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 42(6), 1400.
- Law, J. (2009). Short- and long-term outcomes for children with primary language impairment (PLI), Canadian language & literacy research network.
- Law, J., Boyle, J., Harris, F., Harkness, A., & Nye, C. (1998). Screening for speech and language delay: a systematic review of the literature. *Health Technol Assess*, 2(9), 1-184.
- Law, J., Boyle, J., Harris, F., Harkness, A., & Nye, C. (2000). The feasibility of universal screening for primary speech and language delay: findings from a systematic review of the literature. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 42(03), 190-200.
- Locke, A., Ginsborg, J., & Peers, I. (2002). Development and disadvantage: implications for the early years and beyond. *Int J Lang Commun Disord*, 37(1), 3-15.
- Magiste, E. (1993). Second language learning in elementary and high school students. *The Multilingual community: bilingualism*, 4(4), 355-365.
- Mistry, R. S., Biesanz, J. C., Chien, N., Howes, C., & Benner, A. D. (2008). Socioeconomic status, parental investments, and the cognitive and behavioral outcomes of low-income children from immigrant and native households. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(2), 193-212.
- Mistry, R. S., Biesanz, J. C., Taylor, L. C., Burchinal, M., & Cox, M. J. (2004). Family income and its relation to preschool children's adjustment for families in the NICHD Study of Early Child Care. *Developmental psychology*, 40(5), 727-744.
- National_Research_Council. (2008). *Early Childhood Assessment: Why, What and How?* Committee on Development Outcomes and Assessments for Young Children. Washington, DC: The National Academies Press.
- Nelson, H. D., Nygren, P., Walker, M., & Panoscha, R. (2006). Screening for Speech and Language Delay in Preschool Children: Systematic Evidence Review for the US Preventive Services Task Force. *Pediatrics*, 117(2), e298-e319
- NICHD. (2005). Pathways to Reading: The Role of Oral Language in the Transition to Reading. *Developmental Psychology*, 41(2), 428-442.
- Norbury, C. F., Tomblin, J. B., & Bishop, D. V. M. (2008). *Understanding developmental language disorders: from theory to practice*: Psychology Press.
- Pancsofar, N., Vernon-Feagans, L., Odom, E., & Roe, J. R. (2008). Family relationships during infancy and later mother and father vocabulary use with young children. *Early childhood research quarterly*, 23(4), 493-503.
- Pike, A., Iervolino, A. C., Eley, T. C., Price, T. S., & Plomin, R. (2006). Environmental risk and young children's cognitive and behavioral development. *International Journal of Behavioral Development*, 30(1), 55.
- Prelock, P. A., Hutchins, T., & Glascoe, F. P. (2008). Speech-Language Impairment: How to Identify the Most Common and Least Diagnosed Disability of Childhood. *The Medscape Journal of Medicine*, 10(6), 136.
- Prior, M., Bavin, E. L., Cini, E., Reilly, S., Bretherton, L., Wake, M., et al. (2008). Influences on communicative development at 24 months of age: Child temperament, behaviour problems, and maternal factors. *Infant Behavior and Development*, 31(2), 270-279.

- Pungello, E. P., Iruka, I. U., Dotterer, A. M., Mills-Koonce, R., & Reznick, J. S. (2009). The effects of socioeconomic status, race, and parenting on language development in early childhood. *Developmental Psychology*, 45(2), 544-557.
- Reilly, S., Wake, M., Bavin, E. L., Prior, M., Williams, J., Bretherton, L., et al. (2007). Predicting Language at 2 Years of Age: A Prospective Community Study. *Pediatrics*, 120(6), e1441.
- Rescorla, L. (2009). Age 17 Language and Reading Outcomes in Late-Talking Toddlers: Support for a Dimensional Perspective on Language Delay. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 52(1), 16.
- Reusch, S. (2006). Kortlægning af PPRs opgaver over for børn i 0-6-års alderen i perioden 1/1 – 31/12 2005: UNI-C.
- Roberts, J. E., Burchinal, M., & Durham, M. (1999). Parents' Report of Vocabulary and Grammatical Development of African American Preschoolers: Child and Environmental Associations. *Child Development*, 70(1), 92-106.
- Rowe, M. L. (2008). Child-directed speech: relation to socioeconomic status, knowledge of child development and child vocabulary skill. *Journal of Child Language*, 35(01), 185-205.
- Simms, M. D. (2007). Language disorders in children: classification and clinical syndromes. *The Pediatric Clinics of North America*, 54(3), 437-467.
- Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research. *Review of Educational Research*, 75(3), 417-453.
- Tamis-LeMonda, C. S., Bornstein, M. H., & Baumwell, L. (2001). Maternal responsiveness and children's achievement of language milestones. *Child Development*, 748-767.
- Undervisningsministeriet (set på nettet 5. januar 2010).
<http://pub.uvm.dk/2007/sprogscreening/>
- Vach, W., Bleses, D., & Jørgensen, R. N. (Accepteret). The development and testing of a Danish CDI short form for screening.
- Zubrick, S. R., Taylor, C. L., Rice, M. L., & Slegers, D. W. (2007). Late Language Emergence at 24 Months: An Epidemiological Study of Prevalence, Predictors, and Covariates. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 50, 1562-1592.

Contact

**FOR FURTHER INFORMATION ABOUT
OUR RESEARCH, ARTICLES ETC.
PLEASE CONTACT:**

Center for Child Language
Institute of Language and Communication
University of Southern Denmark
Campusvej 55
DK-5230 Odense M
Denmark
E-mail: boernesprog@language.sdu.dk
Phone: +45 6550 2586

WWW.SDU.DK/CFB